

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

Bc. Jan Borč

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ
Katedra správního práva a správní vědy

Veřejná správa mezi pomocí a kontrolou

Diplomová práce

Public Administration Between Assistance and Control
Diploma thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
doc. JUDr. Olga Sovová Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Jan Borč

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Veřejná správa mezi pomocí a kontrolou“ vypracoval sám za použití uvedených zdrojů a pramenů, které jsem řádně odcitoval.

V Praze, dne 28. 8. 2023

.....

Bc. Jan Borč

ANOTACE

Veřejná správa má své pravomoci přidělené zákonem a je zodpovědná za konání úkonů, které jí jsou zákonem dovoleny. Oblast, ve které úřady nejvíce pomáhají a zároveň kontrolují, je jednoznačně OSPOD – Odbor sociálně právní ochrany dětí. Působnost úřadu upravují četné zákony, vyhlášky a mezinárodní úmluvy, navíc dopady činnosti úřadu jsou zřetelně patrné v životě lidí, jíž se činnost OSPODu dotýká. Tato práce si klade za cíl vytyčit linii mezi pomocí a kontrolou, vykonávaných OSPODem, aby bylo možné tyto činnosti od sebe odlišit. Zaměření výzkumu bude orientováno na interpretaci kontroly a pomoci, jak je chápána pracovníky úřadu a na praktickou aplikaci nařízení, které určují, jak má být činnost OSPODu vykonávána.

KLÍČOVÁ SLOVA

OSPOD * kontrola * pomoc * asistence * ochrana dětí *

ANNOTATION

Public administration has its jurisdiction assigned by law and is responsible for doing deeds, which are allowed by the law. Area, in which authorities help and control the most, is clearly an OSPOD – Bureau of Social and Legal Protection of Children. Activity of the office is adapted by laws, decrees and international agreements, also influence of office activity is clearly visible in people's lives, who are afflicted by OSPOD. This thesis has a goal to lay out a line between assistance and control, performed by OSPOD, so it would be possible to differentiate their activities. Focus of the research will be oriented towards interpretation of control and assistance, how is perceived by office clerks and towards practical application of decrees, which define, how the activity of OSPOD should be done.

KEY WORDS

OSPOD * help * control * assistance * child protection *

OBSAH

ÚVOD	7
1 Pravomoci OSPODu	9
1.1 Kontrolní pravomoci	9
1.1.1 Výčet a rozbor kontrolních pravomocí	10
1.2 Pomocné pravomoci	17
1.2.1 Výčet a rozbor pomocných pravomocí	18
2 Zahraniční metody přejaté do praxe OSPODu	27
2.1 Cochemská metoda	27
2.1.1 Cochemská metoda v praxi	29
3 SVI	31
3.1 SVI v policejní praxi	32
4 Případové studie	34
4.1 Studie první – živoření dětí v nevyhovujícím a kriminálně závadovém prostředí, obec X, okr. Y, Plzeňský kraj	34
4.1.1 Rozbor případu	36
4.2 Studie druhá – zadržení nebezpečného pachatele s dítětem v součinnosti s OSPODem, město P, okr. Y, Plzeňský kraj	36
4.2.1 Rozbor případu	37
4.3 Studie třetí – kontrola matky pěti dětí z důvodu jejího užívání alkoholu a OPL v součinnosti s OSPODem, město P, okr. Y, Plzeňský	

kraj	38
4.3.1 Rozbor případu	39
5 Výzkum	41
5.1 Přípravné práce k výzkumu	41
5.1.1 Metoda výzkumu	41
5.1.2 Cílová skupina	42
5.1.3 Etická rizika	43
5.1.4 Zvolené otázky	44
5.1.5 Průběh výzkumu	44
5.2 Výsledky výzkumu	45
5.2.1 Údaje o participantech	45
5.2.2 Odpovědi na otevřené otázky	46
5.2.3 Odpovědi na dotazníkové otázky	52
5.3 Archivace dotazníků	54
ZÁVĚR	55
Vyhodnocení výzkumu	55
Závěrečná úvaha	56

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Seznam použité literatury	60
Seznam použitých webových stránek a elektronických zdrojů	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	65
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Státní správa je povinna se řídit základním principem, který říká, že jí je umožněno konat pouze to, co zákon dovoluje. Díky tomu je jasné, že veškeré aktivity státu, ať již pomoc, kontrola či represe, musí být konány v souladu s platnými pravidly. Základní vymezení formuje již Ústava České republiky, kdy se jasně říká, že „*státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon*“¹.

V současné době je takřka nemožné najít odvětví, které by nebylo regulováno nějakými nařízeními státu, ať už se jedná o zákony, vyhlášky ministerstev, krajů či obcí a podobně. Dle posledních údajů z roku 2018, které si nechalo vypracovat Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen MVČR), je v současnosti v našem právním řádu přes 6700 neplatných zákonů, vyhlášek a nařízení vlády, z nichž mnoho jsou duplicitní, pozbyly významu v průběhu času, nebo nebyly odstraněny v případě vytvoření nových právních úprav². V této situaci tedy může docházet k tomu, že si občan České republiky (dále jen ČR), nemusí plně uvědomovat, do jaké míry stát plní činnost kontrolní, a do jaké míry plní činnost pomocnou.

Jak již název této práce napovídá, autor se bude snažit vymezit hranici mezi pomocí a kontrolou, a to v oblasti Odboru sociálně právní ochrany dětí³ (dále jen OSPOD). Na příkladu tohoto orgánu státní správy se totiž pomoc a kontrola dají vymezit tak, aby byly pochopitelné i pro laickou veřejnost, přičemž autor práce se v ní zaměřuje přímo na pracovníky této instituce. Právě na jejich přístupu k problematice by měly být rozdíly mezi nejvíce patrné.

¹ Článek 2 odst. 3 z.č. 1/1993 Sb. Ústavní zákon. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1#cl2>

² Článek ze dne 25.07.2022 na webu MVČR, který upozorňuje na přemíru zbytečných, neplatných či duplicitních zákonů, vyhlášek a nařízení. MV si nechalo vypracovat zprávu, monitorující stav legislativy do roku 2018, kdy bylo zjištěno 6700 neplatných právních norem, které je potřeba odstranit, čímž by mělo dojít ke zpřehlednění právního řádu ČR. Viz. <https://www.mvcr.cz/clanek/pravni-rad-musi-byt-prehledny-ministerstvo-vnitra-navrhuje-zrusit-nekolik-tisic-zbytecnych-zakonu-a-vyhlasek.aspx>

³ Na základě zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí je státem garantována ochrana zranitelných osob mladších 18 let. Instituce, které mají tuto agendu ve své gesci, jsou pak vyjmenovány v § 4 výše uvedeného zákona. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

V následujících kapitolách pak k dané problematice bude vysvětleno, co je kontrolní a co pomocná činnost OSPODu, budou uvedeny příklady z praxe, dále se autor bude zabývat metodou ze zahraničí, která je do praxe přejímána. Zmíněn bude též systém SVI, který slouží jako zdroj informací od Policie České republiky (dále jen PČR). Následný výzkum na téma Správní právo mezi pomocí a kontrolou je pak proveden dotazníkovou formou přímo mezi pracovníky OSPODu, přičemž cílem je zjistit, jak oni samotní chápou význam pomoci a kontroly, jak vnímají vlastní zákonné limity a zda jejich činnost má efekt na oblast, která je jim vymezena zákonem.

1 Pravomoci OSPODu

OSPOD, jako ostatně každý orgán státu, má oprávnění vymezená zákonem. V tomto případě se jedná o zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí. Zde je v ust. dle § 3 a 4 z.č. 359/1999 Sb. vymezeno, které orgány mají tuto agendu na starost. Následná ustanovení pak vymezují samotnou činnost, jejíž rozboru bude proveden níže. Je důležité zmínit, že veškerá činnost OSPODu se řídí myšlenkou „v zájmu dítěte“. Toto pravidlo jednoznačně vymezuje ust. dle § 5 z.č. 359/1999 Sb. – *„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte“*.

Tato formulace má jasný význam – prioritou je zájem dítěte a zájem na jeho řádné výchově. Prolomení rodičovských práv je až tou nejkrajnější možností a používá se jen tehdy, není-li možné situaci vyřešit jinak.

1.1 Kontrolní pravomoci

Samotnou kontrolu je možné si vymezit coby pojmy dozor, dohled, přezkoušení, řízení a vliv⁴. V sociální práci se ale jedná o pojem poněkud nejednoznačný, neboť s kontrolou se zde pojí i pomoc. Zákonná ustanovení slovo kontrola explicitně neuvádí, ovšem význam formulace příslušných paragrafů je zcela zjevně kontrolního charakteru.

OSPOD jako součást moci výkonné má zákonem jasně vymezené případy, kdy dohlíží na situaci v rodinách. Primárně dle ust. § 10 z.č. 359/1999 Sb. jsou pracovníci odboru povinni vyhledávat ohrožené děti, kdy tyto jsou definovány v ust. dle § 6 z.č. 359/1999 Sb., dále má působit na rodiče a projednat s nimi odstranění nedostatků ve výchově dětí. Pod tímto paragrafem se tedy skrývá celá škála úkolů, z nichž kontrolní činnost přímo vyplývá.

⁴ JANEBOVÁ, Radka. *Kdy je legitimní vykonávat v sociální práci kontrolu*. Fórum sociální normy, 2017. 25 s. Otevřený přístup, bez ISBN.

O kontrole se však zmiňuje kupříkladu etický kodex Společnosti sociálních pracovníků⁵. Ten v sekci C doslova říká „*Sociální pracovník má ve své náplni roli pracovníka, který klientům pomáhá a současně má klienty kontrolovat. Vztahy mezi těmito protichůdnými aspekty sociální práce vyžadují, aby si sociální pracovníci vyjasnili etické důsledky kontrolní role a do jaké míry je tato role přijatelná z hlediska základních hodnot sociální práce.*“ Tento kodex ovšem není zákonnou normou a slouží spíše coby pomocný nástroj, byť jednoznačně užitečný a vhodný.

Nejednoznačnost vymezení kontroly je problémem mezinárodním⁶, nejedná se o české specifikum. Samotné slovo kontrola bývá často nahrazována slovy podobného významu – dozor, dohled, zjišťování apod. OSPOD tedy z hlediska zákona v rámci kontroly zjišťuje stav, vyžaduje zprávy, vypracovává zprávy při návštěvách klientů apod. Dalším zdrojem informací je pak součinnost s jinými orgány, jako např. Policie České republiky, kdy o způsobu kooperace bude pojednáno v kapitole 3. Všechny tyto činnosti, ač pojmenované jinak, jsou ale jednoznačně činnostmi kontrolními.

1.1.1 Výčet a rozbor kontrolních pravomocí

Jelikož není jasně definovaná kontrola, je nutno si příslušná zákonná ustanovení podrobněji přiblížit. Níže bude uveden jejich výpis s jejich rozbohem tak, aby byla kontrolní pravomoc OSPODu jasně patrná.

- Ust. dle § 10 odst. 1 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad je povinen vyhledávat děti uvedené v § 6*“. Výčet podle ust. § 6 výše uvedeného zákona je poměrně obsáhlý, zjednodušeně řečeno lze říci, že se jedná o děti v tíživé životní situaci a nebo ohrožené závadovým stavem. Kontrolní činnost v tomto případě je jednoznačně zjišťovacího charakteru, jak bylo

⁵ Etický kodex, který je k dispozici pro všechny pracovníky v sociální oblasti a který nastavuje rámec, jak se chovat ke klientům, kolegům a k veřejnosti, případně dalším institucím. Aktuální verze z roku 2022 je dostupná online. Viz. <https://www.socialnipracovnici.cz/file-share>

⁶ JANEBOVÁ, Radka. *Kdy je legitimní vykonávat v sociální práci kontrolu*. Fórum sociální normy, 2017. 26 s. Otevřený přístup, bez ISBN.

uvedeno v předchozí podkapitole. Pokud OSPOD nemá k dispozici případ, nemůže konat.

- Ust. dle § 10 odst. 1 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad je povinen působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti*“. OSPOD v tomto případě upozorňuje na nedostatky ve výchově ze strany rodičů. Působení může mít jak preventivní, tak represivní charakter (v případě opakovaného zjištění nedostatků v péči). Odpovědnost je jednoznačně na rodičích, sociální pracovníci se snaží vybudit je k aktivitě.
- Ust. dle § 10 odst. 1 písm. e) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad je povinen sledovat, zda je na základě kontrolních oprávnění zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující*“. Zde se zákonodárce odkazuje na jiná právní ustanovení, např. na zákon č. 65/2017 Sb. O ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek⁷, kde je v příslušných paragrafech zmíněn zákaz prodeje tabákových a alkoholických produktů osobám mladších 18 let.
- Ust. dle § 13 odst. 1 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – „*Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte*“. V tomto ustanovení je vymezena možnost součinnosti s institucemi, které s dítětem pracují, případně se s ním dostanou do styku. Kromě škol to mohou být např. dětské kroužky, výchovné ústavy, PČR, u starších dětí v rámci učňovské praxe jejich zaměstnavatelé apod. OSPOD shromažďuje v rámci kontroly informace o dítěti, pokud je to nutné, aby mohl stanovit další postup, navrhnout, změnit či zrušit výchovné opatření podle jiného právního předpisu apod.

⁷ Zákon č. 65/2017 Sb. O ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek obsahuje řadu ustanovení, která mají za cíl zamezit osobám mladším 18 let v přístupu k návykovým látkám. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-65>

- Ust. dle § 13 odst. 3 z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností může požádat příslušný obecní úřad, aby sledoval, zda jsou dodržována výchovná opatření, o nichž rozhodl*“. Tento § dává možnost delegování úloh na obce, kde se klienti nachází. Jedná se o možnost snížit náklady a zatížení spádových odborů, a také je tím dána možnost získat přesnější informace – v menší obci je vyšší pravděpodobnost získání informací dle osobní a místní znalosti.
- Ust. dle § 27 odst. 1 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. – „*Odborné posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče zahrnuje posouzení dítěte a žadatele podle odstavce 2*“. Příslušný odbor provádí šetření za účelem zjištění informací, které mohou podpořit či zmařit žádost osoby, žádající o osvojení či umístění do pěstounské péče podle zákona č. 359/1999 Sb. Kontrola spočívá ve zjištění faktického stavu.
- Ust. dle § 27 odst. 1 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – „*Odborné posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče zahrnuje zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu (§ 11 odst. 2)*“. OSPOD kontroluje, jak jsou žadatelé připraveni na vstup dítěte do nového prostředí a náhradní rodiny. Dítě musí mít vytvořeny podmínky, jako je místo ke spaní, odpočinek a zájmové aktivity, posuzuje se finanční stránka apod.
- Ust. dle § 27 odst. 1 písm. d) z.č. 359/1999 Sb. – „*Odborné posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče zahrnuje posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny*“. Výklad tohoto ustanovení je jasný – pakliže by nové dítě v rodině nebylo ze strany ostatních dětí přijmuto, hrozí emoční a sociální újma dítěte. OSPOD toto riziko musí vyvrátit, aby proces osvojení nebo svěření do pěstounské péče byl úspěšný.
- Ust. dle § 27 odst. 1 písm. e) z.č. 359/1999 Sb. – „*Odborné posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče zahrnuje zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manžela, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost; za bezúhonného se pro tyto účely*

nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte, nebo pro jiný trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte“. OSPOD má za cíl eliminovat kriminogenní faktory, které by mohly narušit zdárný vývoj dítěte. Jelikož výchova je záležitost přenášen vzorců chování z rodičů na potomky, negativní, sociálně patologické jevy by vývoj závažným způsobem narušovaly. Kontrola ze strany sociálních pracovníků je tedy nutná, aby se tomuto jevu zamezilo.

- Ust. dle § 27 odst. 1 písm. f) z.č. 359/1999 Sb. – *„Odborné posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče zahrnuje u žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí*“. V některých případech mohou mít děti vývojovou nebo tělesnou poruchu a zde je nutné, aby náhradní rodič (osvojitel, pěstoun) měl k dispozici adekvátní odborné znalosti, nutné k řádné péči o postižené dítě. Tato zdatnost je ověřena absolvováním kurzu s akreditací Ministerstva vnitra ČR⁸.
- Ust. dle § 27 odst. 2 písm. a) bod 1 z.č. 359/1999 Sb. – *„Pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče se u dětí posuzuje úroveň tělesného a duševního vývoje dítěte, včetně jeho specifických potřeb a nároků, sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, jakož i jeho statusová práva, a etnické, náboženské a kulturní prostředí dítěte*“. Paragraf výmluvně dokazuje, že ne vždy je snadné zařadit dítě ke správné náhradní rodině. Musí se brát v potaz mnoho faktorů, vyjmenovaných v příslušné části §, neboť ignorování kupříkladu náboženských a etnických specifik by mohlo vést k vytvoření závažného narušení vývoje z důvodu nekompatibility dítěte s novým prostředím.

⁸ Cílem vzdělávacího programu je podrobné seznámení cílové skupiny s problematikou náhradní rodinné péče zaměřené na pěstounskou péči. Viz. <https://www.mojekvalifikace.cz/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu-z-pohledu-pestouna/>

- Ust. dle § 27 odst. 2 písm. a) bod 2 z.č. 359/1999 Sb. – „*Pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče se u dětí posuzuje vhodnost náhradní rodinné péče a jejich forem*“. Kontrola prostředí, kam má být dítě umístěno, není jedinou podmínkou úspěchu. U některých dětí vzhledem k vývojovým poruchám může být vhodnější ústavní výchova, a to i přesto, že je preferováno umístování dětí do náhradních rodin či pěstounské péče. Individuální přístup ke každému dítěti je proto nutnost.
- Ust. dle § 29 odst. 1 z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností sleduje dodržování práv dítěte v ústavních zařízeních; sleduje zejména rozvoj duševních a tělesných schopností dětí, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení, zjišťuje, jak se vyvíjejí vztahy mezi dětmi a jejich rodiči. Obecní úřad obce s rozšířenou působností působí k tomu, aby byli v ústavním zařízení sourozenci umístěni společně*“. OSPOD je povinen ověřovat stav dítěte, umístěného do výchovného zařízení a pokud je to možné, dítě musí být z ústavu přesunuto zpět k rodině, případně umístěno do náhradní rodiny. Kontrola v ústavech zajišťuje, že v nich dítě zůstane umístěno jen na dobu nezbytně nutnou.
- Ust. dle § 29 odst. 2 písm. a), b), c) z.č. 359/1999 Sb. – „*Zaměstnanec obce s rozšířenou působností zařazený do obecního úřadu je povinen a) nejméně jednou za 3 měsíce navštívit dítě, které bylo do péče ústavního zařízení svěřeno rozhodnutím soudu nebo kterému bylo uloženo ústavní ochranné léčení, b) nejméně jednou za 3 měsíce navštívit rodiče dítěte, které bylo do péče ústavního zařízení svěřeno rozhodnutím soudu nebo kterému bylo uloženo ústavní ochranné léčení, c) navštívit dítě uvedené v § 10a odst. 1 bezodkladně poté, kdy se o něm dozví, a dále podle potřeb dítěte*“. Sociální pracovníci kromě kontroly dětí v ústavech provádí též kontroly v rodině, odkud bylo dítě odebráno. Pokud rodina odstraní závadový stav a vyhoví stanoveným kritériím, OSPOD může k soudu podat návrh na ukončení ochranného opatření dle příslušného § z.č. 359/1999 Sb. Tento paragraf také ukládá povinnost OSPODu zabývat se nově narozenými dětmi, které opustí matka po porodu v nemocnici.

- Ust. dle § 32 odst. 1 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad při péči o děti uvedené v § 6 zaměřuje svoji pozornost na využívání volného času těchto dětí*“. Ohrožené děti jsou ze strany sociálních pracovníků kontrolovány z důvodu prevence tvorby sociálně patologických jevů. Kontrola také může odhalit zanedbání péče ze strany rodičů.
- Ust. dle § 32 odst. 1 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad při péči o děti uvedené v § 6 zaměřuje svoji pozornost na děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívajícími alkoholické nápoje nebo návykové látky nebo páchajícími trestnou činností*“. Kriminálně závadové prostředí narušuje vývoj dětí, z tohoto důvodu se OSPOD kontrolami snaží bránit přenosu vzorců chování na děti, pokud vyrůstají v takových podmínkách. V tomto případě přichází na řadu i možnost součinnosti s PČR (dále v kapitole 3).
- Ust. dle § 32 odst. 1 písm. c) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad při péči o děti uvedené v § 6 sleduje u dětí projevy nesnášenlivosti a násilí*“. Kontrola ze strany OSPODu v tomto případě má za cíl předcházení sociálně patologickému jevu, který se může projevovat jako šikana, případně později extrémismus. Vzhledem k vysokému společenskému dopadu je kontrola žádoucí.
- Ust. dle § 32 odst. 1 písm. d) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad při péči o děti uvedené v § 6 věnuje pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní*“. Zde je kontrola odůvodněná zejména tím, že ohrožené děti z nižších sociálních vrstev mají vyšší šanci, že zabřednou do spirály sociálně patologických jevů (prostituce, užívání omamných a psychotropních látek apod.), osvojí si vzorce kriminálního chování a tím pádem se jim razantně sníží šance na budoucí uplatnění ve společnosti.
- Ust. dle § 32 odst. 2 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností při péči o děti uvedené v § 6 působí proti opakovaným poruchám v chování a jednání dětí se zvláštní pozorností věnovanou pachatelům trestné činnosti*“. Pakliže se dítě dopustí jednání,

mající znaky činu jinak trestného⁹, případně provinění¹⁰, OSPOD dotyčného sleduje a individuálním přístupem se snaží dotyčnému pomoci k návratu do normálního života.

- Ust. dle § 32 odst. 3 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. – „*Zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu při péči o děti uvedené v § 6 jsou v osobním styku s dítětem, jeho rodiči nebo osobami odpovědnými za jeho výchovu*“. Pověřený pracovník vykonává kontrolní činnost u zájmových rodin, ale i u náhradních rodin (pěstouni apod.).
- Ust. dle § 32 odst. 3 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – „*Zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu při péči o děti uvedené v § 6 volí prostředky působení na děti tak, aby účinně působily na děti podle druhu a povahy poruchy v chování dítěte a jeho sociálního postavení*“. Kontrola je ze strany sociálních pracovníků vykonávána tak, aby měla kýžený efekt, ale aby zbytečně nezasahovala do vývoje dítěte, pokud to není nutné.
- Ust. dle § 32 odst. 4 písm. c) z.č. 359/1999 Sb. – „*Sociální kuratela se zaměřuje zejména na návštěvy dětí s nařízenou ústavní výchovou z důvodu závažných výchovných problémů, dětí s uloženou ochrannou výchovou, dětí vzatých do vazby a ve výkonu trestního opatření odnětí svobody a rovněž rodičů těchto dětí*“. OSPOD je povinen kontrolovat děti, které jsou umístěny do výchovných ústavu, případně vězeňských zařízení. Opětovně je cílem pomoc dítěti se zařazením do společnosti a kontrola zjišťuje stav, v jakém se dítě nachází. Podle zjištěných skutečností se pak upravuje individuální plán na resocializaci.

⁹ Čin jinak trestný – v trestním právu pojem, kdy pachatel pro svůj věk nemá trestní odpovědnost, dle ust. § 25 z.č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

¹⁰ Provinění dle ust. § 6 z.č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže – „*Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění*“. Pojem mladistvý je pak vymezen dle ust. § 2 odst. 1 písm. c) z.č. 218/2003 Sb. – „*mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku*“. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

- Ust. dle § 35 odst. 2 písm. g) z.č. 359/1999 Sb. – „*Při zajišťování sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině Úřad pro účely osvojení v cizině a pro účely osvojení dítěte z ciziny zjišťuje, v jakém sociálním prostředí a v jakých rodinných poměrech dítě žije*“. V případě, že jeden z rodičů žije v cizině a dítě žije v ČR, přičemž v ČR žijící rodič nemůže a nebo se nechce dále o dítě starat, v případě adopce do ciziny, případně z ciziny do ČR, OSPOD vykonává kontrolu prostředí a posuzuje vhodnost takového postupu. Situace je mnohem citlivější, neboť přesunem do zahraničí či z něj dítě zpravidla ztrácí veškeré sociální vazby. Kontrola podmínek tak má vyšší prioritu.

Výčet kontrolních pravomocí není kompletní, ale ilustruje základní kontrolní pravomoci a povinnosti OSPODu. Je evidentní, že slovo kontrola se ve výše uvedených paragrafech explicitně nezmiňuje. Pravděpodobně byl zákon takto vytvořen proto, aby nepůsobil na první pohled příliš represivně. Tuto skutečnost potvrzuje podobná praxe v jiných státech (viz. podkapitola 1.1).

1.2 Pomocné pravomoci

Primárním úkolem OSPODu je pomoc ohroženým dětem. Ust. dle § 5 z.č. 359/1999 Sb., jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, toto pravidlo jasně vymezuje. Veškeré úsilí sociálních pracovníků pak směřuje k tomu, aby došlo k nápravě závadového stavu. Samotná forma pomoci má mnoho podob – od vypracování individuálních plánů pro každého jednotlivého klienta, zajištění náhradní rodičovské péče, ať již ve formě osvojení, pěstounství či ve výchovném ústavě, poskytnutí příspěvků na pěstounskou péči apod.

Samotnou pomoc lze pak dělit na dvě kategorie – asistenční, a intervenční. Asistenční pomoc nastává v případě, že někdo zažádá o pomoc příslušný OSPOD, spolupracuje a chce odstranit závadový stav. Sociální pracovníci mají pak vyjmenované jasné postupy, které mohou klientům nabídnout. Nosnou myšlenkou je dobrovolnost.

Intervenční pomoc je pak vynucená okolnostmi a nemá dobrovolný charakter. OSPOD koná, protože to zákon nařizuje a klient je nucen řídit se rozhodnutími sociálních pracovníků. Zde se jedná zpravidla o zásahy do rodičovských práv, odebrání dětí apod. Tento druh pomoci je zpravidla až tou nejkrajnější možností, když všechny ostatní prostředky selžou, nebo věc z důvodu ochrany života a zdraví, případně mravního vývoje, nesnese odkladu. Příkladem může být asistence při zákroku PČR proti rodičům dětí, kdy OSPOD zajišťuje bezpečí dětí a případně jejich zaopatření.

Dalším příkladem může být svěření dětí do pěstounské péče, kdy biologičtí rodiče nejeví o své potomky zájem. V tomto případě navíc OSPOD prověřuje osoby, které mají o pěstounství zájem, tedy plní navíc funkci kontrolní (viz. podkapitola 1.1.1).

I v případě intervenční pomoci je zájem primárně na blahu dětí, tedy volí se takové řešení, kterým bude způsobena co nejmenší újma. Pokud je dítě umístěno do výchovného ústavu, logicky nelze újmu zcela vyřadit.

1.2.1 Výčet a rozbor pomocných pravomocí

Na rozdíl od kontrolních pravomocí jsou ty pomocné definovány zcela jasně, čímž zdůrazňují primární funkci OSPODu – tou je jednoznačně pomoc. Níže bude uveden jejich výpis s jejich rozбором tak, aby byly pravomoci OSPODu dostatečně vysvětleny.

- Ust. dle § 2 odst. 2 písm. a), b), c), d), e), f), g) z.č. 359/1999 Sb. – „*Sociálně-právní ochrana se poskytuje dítěti, které na území České republiky...*“. Paragraf tímto vymezuje svou působnost na děti, které se nachází na území ČR, a to nejen občany ČR, ale zároveň trvale usídlené cizince, žadatele o azyl apod. Nárok na pomoc má tedy kterákoliv ohrožená osoba mladší 18 let. Vymezení je klíčové, protože ukazuje, jak široký záběr působnosti OSPOD má.
- Ust. dle § 8 odst. 1 z.č. 359/1999 Sb. – „*Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany a zařízení sociálně-právní ochrany, státní orgány,*

kterým podle zvláštních právních předpisů přísluší též ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatele zdravotních služeb o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv; tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc i bez vědomí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte“. Zde je pomoc iniciována aktivitou dítěte, které je k tomu oprávněno výše uvedeným §. Norma je v tomto univerzální a pomoc jsou povinny poskytnout nejen sociální pracovníci, ale též školská a zdravotnická zařízení. Pakliže se jedná o týrané dítě¹¹, tomuto musí být garantována možnost situaci řešit, byť i jen pouhým oznámením. Na odpovědných orgánech je pak okamžitá pomoc takové osobě.

- Ust. dle § 9a odst. 1 z.č. 359/1999 Sb. – *„Nastane-li situace, která ohrožuje řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte, kterou rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nemohou nebo nejsou schopni sami řešit, je nezbytné přijmout na ochranu dítěte a k poskytnutí pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte potřebné opatření sociálně-právní ochrany podle části třetí“.* V tomto paragrafu zákonodárce jasně říká, kdy má OSPOD konat. Cílem není okamžitá perzekuce rodičů, ale předestření možností řešení. Až když všechny možnosti selžou, přistupuje OSPOD k redukci rodičovských práv.
- Ust. dle § 9a odst. 2 z.č. 359/1999 Sb. – *„Opatření sociálně-právní ochrany musí být zvolena tak, aby na sebe navazovala a vzájemně se ovlivňovala. Při výkonu a realizaci opatření mají přednost ta, která zabezpečí řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v jeho rodinném prostředí a není-li to možné v náhradním rodinném prostředí; při tom se postupuje s využitím metod sociální práce a postupů odpovídajících současným vědeckým poznatkům“.* Sociální pracovníci musí tvořit komplexní plán opatření tak, aby ovlivnili život klientů v co nejvyšší možné

¹¹ Oběť trestného činu Týrání svěřené osoby dle ust. § 198 odst. 1 z.č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

míře a tak, aby bylo dosaženo požadovaného výsledku (náprava závadového stavu). Důraz na vědecké poznatky a praxi ze sociální práce je zjevný – společnost se vyvíjí a tak je třeba přizpůsobovat metody, aplikované pro potřeby klientů. Příkladem budiž Cochemská praxe, ježto bude tématem kapitoly 2.

- Ust. dle § 10 odst. 1 písm. c) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad je povinen projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte*“. Jasně daný výklad – sociální pracovník komunikuje s rodinou a případně konzultuje individuální plán či seznam doporučení. Může poskytnout kontakty na odbornou pomoc, pakliže je toto zapotřebí.
- Ust. dle § 10 odst. 1 písm. d) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad je povinen projednat s dítětem nedostatky v jeho chování*“. Pokud je dítě rozumově dostatečně vyvinuté a již chápe kauzalitu, je možné v rámci prevence a zároveň nápravného opatření s ním konzultovat jeho závadové chování. V některých případech samotná konzultace problému slouží do budoucna jako prevence jeho opakování.
- Ust. dle § 10 odst. 1 písm. f) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad je povinen poskytnout nebo zprostředkovat rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte podle zvláštních právních předpisů*“. Zde má zákonodárce na mysli kupříkladu dávky sociální podpory dle z.č. 117/1995 Sb. O státní sociální podpoře a dalších sociálních dávek.
- Ust. dle § 10 odst. 3 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen činit opatření k omezování působení nepříznivých vlivů na děti*“. Zde může OSPOD ze zákona vyvíjet činnost směrem k místním samosprávám, např. omezováním provozoven hazardních her v blízkosti lokalit s vyšší dětskou koncentrací, součinnost s obecní či státní policií při eliminaci shromažďování kriminálně závadových osob poblíž dětských hřišť a škol apod.
- Ust. dle § 10 odst. 3 písm. d) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny podle písmene c) individuální plán ochrany*

dítěte, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny". Zákon zde ukládá povinnost sociálním pracovníkům vytvářet individuální plán pro klienty, který musí být upraven tak, aby reflektoval skutečný stav a vedl k nápravě situace. Může zahrnovat konzultace s odborníky na behaviorální poruchy u dětí apod.

- Ust. dle § 11 odst. 1 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. – *„Obecní úřad obce s rozšířenou působností pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě*". Sociální pracovníci mají pomoc jasně definovanou příslušným ustanovením. Pomoc má přednost před represí, jak už bylo zmíněno výše. Zájem je, aby se obnovilo fungování rodiny.
- Ust. dle § 11 odst. 1 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – *„Obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené*". V případě zdravotního či mentálního postižení je situace o poznání náročnější. V tomto případě pracovníci OSPODu mohou doporučit rodičům odborníky, a poskytnou na ně kontakt. Jako v předchozím bodě, i v tomto případě je primární zájem na obnovení fungování rodiny.
- Ust. dle § 11 odst. 1 písm. d) z.č. 359/1999 Sb. – *„Obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje osobám vhodným stát se osvojiteli nebo pěstouny poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy dítěte*". Zájmem státu je, aby ústavní výchovu podstupovalo co nejméně dětí. Pakliže někdo projeví zájem stát se osvojitelem a nebo pěstounem, sociální pracovníci takovému člověku poskytnou odborné poradenství za

účelem zdárného dokončení zamýšlené aktivity. Znění tohoto paragrafu činnost plně podporuje a ukládá povinnost vyjít zájemcům vstříc.

- Ust. dle § 11 odst. 1 písm. e) z.č. 359/1999 Sb. – „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti, včetně pomoci při podávání návrhu soudu; přitom spolupracuje zejména s orgány pomoci v hmotné nouzi, povinnými osobami, orgány činnými v trestním řízení a soudy*“. Pakliže je dítě umístěné do výchovného zařízení, je dán nárok na výživné, jako by dítě žilo pouze s jedním rodičem (ust. dle § 961 odst. 2 z.č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník). Zástupce výchovného zařízení pak oznamuje orgánům činným v trestním řízení případné neplnění vyživovací povinnosti některého z rodičů, kdy se jedná o trestný čin dle ust. § 196 odst. 1 z.č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.
- Ust. dle § 11 odst. 2 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. – „*Krajský úřad zajišťuje přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytuje těmto osobám poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu; časový rozsah přípravy k zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče činí nejméně 48 hodin a u žadatelů o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu nejméně 72 hodin; časový rozsah přípravy žadatelů, kteří přípravu již jednou dokončili, může krajský úřad snížit*“. Jelikož stát podporuje osvojitelskou či pěstounskou péči, poskytuje k tomuto pomoc a podmínky. Výše uvedené zákonné ustanovení pak nastavuje pravidla, jak tuto pomoc poskytnout.
- Ust. dle § 11 odst. 2 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – „*Krajský úřad zajišťuje přípravu dětí žijících v rodině osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny; příprava dětí se provádí přiměřeně vzhledem k jejich věku, rozumové vyspělosti a v nezbytném rozsahu*“. Jelikož rodina pěstounů či osvojitelů může mít ve své péči další děti, tyto jsou v souladu s výše

uvedeným ustanovením připravovány na příchod dalšího dítěte. Přiměřenost je jednou ze zákonných podmínek ve vztahu přípravy dětí na příchod někoho nového.

- Ust. dle § 11 odst. 2 písm. c) z.č. 359/1999 Sb. – *„Krajský úřad zajišťuje osvojitelům nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče, zejména v otázkách výchovy“*. Osvojení a pěstounská péče jsou náročné činnosti. Stát v zastoupení krajským úřadem se snaží těmto lidem pomáhat, což má nařízeno ze zákona. Podpora musí být kontinuální, aby bylo zajištěno, že se svěřeným dětem bude dostávat co nejlepší péče.
- Ust. dle § 12 odst. 1 písm. b) z.č. 359/1999 Sb. – *„Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, pokud rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem“*. Jedná se o druh pomoci, které ve formě opatření vydává samotný OSPOD. Cílem je poskytnout rodičům kontakty na odborníky, pokud nejsou sami schopní zvládnout výchovu svých potomků. Ustanovení podle tohoto paragrafu také umožňuje aplikaci Cochemské metody, která bude podrobně popsána v kapitole 2.
- Ust. dle § 12 odst. 2 z.č. 359/1999 Sb. – *„Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen poskytnout rodiči pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy (§ 28), nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 42), spočívající zejména v pomoci uspořádat rodinné poměry, které by umožnily návrat dítěte do rodiny, při řešení životní a sociální situace, včetně hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, krajskými pobočkami Úřadu práce a dalšími státními a jinými orgány, a za tím účelem také zprostředkuje rodiči odbornou poradenskou pomoc“*. I když je dítě rodičů svěřeno do výchovného ústavu rozhodnutím soudu, OSPOD stále pomáhá rodičům, pokud je to možné, aby tito zjednali nápravu a umožnili

návrat dětí zpět do rodiny. Prioritu má rodinná výchova před ústavní a ustanovení dle výše uvedeného § klade na tuto skutečnost důraz.

- Ust. dle § 13a odst. 1 písm. a), b) z.č. 359/1999 Sb. – *„Vyžaduje-li to zájem dítěte a výchovná opatření podle § 13 odst. 1 nevedla k nápravě, může soud dočasně odejmout dítě z péče rodičů nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte; přitom dítěti nařídí nejdéle na 3 měsíce pobyt ve středisku výchovné péče nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo zařízení poskytovatele zdravotních služeb nebo v domově pro osoby se zdravotním postižením“*. Pokud selže snaha sociálních pracovníků o nápravu situace, přichází na řadu opatření soudu. Podle výše uvedeného paragrafu OSPOD podává návrh k soudu.
- Ust. dle § 14 odst. 1 písm. a), b), c), d), e), f), g), h), i), j), k), l), m) z.č. 359/1999 Sb. – *„Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem návrh soudu...“*. Pod jednotlivými písmeny výše uvedeného paragrafu jsou vyjmenovány případy, kdy OSPOD dává návrh k soudu v souladu s ust. dle § 44, § 46 a § 68 odst. 1 a 3 z.č. 94/1963 Sb. Zákon o rodině. V těchto případech se rozhoduje o ochranném opatření, tedy o pozastavení výkonu rodičovské povinnosti a umístění dítěte do ústavní péče. Ačkoliv se jedná o velký zásah do práv dítěte, v určitých případech je to druh nezbytně nutné pomoci.
- Ust. dle § 15 odst. 1 z.č. 359/1999 Sb. – *„Ocitne-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku, zejména v důsledku úmrtí rodičů nebo jejich hospitalizace, je obecní úřad povinen zajistit takovému dítěti neodkladnou péči; při zajištění této péče zpravidla dá přednost příbuznému dítěte. O uvedeném opatření obecní úřad neprodleně uvědomí obecní úřad obce s rozšířenou působností“*. Toto ustanovení je bezpečnostní pojistkou pro případ mimořádné situace. Dítěti je zajištěno, pokud je to možné, že o něj bude postaráno ze strany příbuzných. Pakliže tato možnost neexistuje, přebírá odpovědnost obec s rozšířenou působností, která ve věci postupuje dále dle ust. § 14 odst. 1 písm. e) z.č. 359/1999 Sb.

- Ust. dle § 16 odst. 1 z.č. 359/1999 Sb. – *„Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření“*. Pokud situace v rodině narušuje vývoj dítěte, OSPOD podá k soudu návrh, aby tento vydal rozhodnutí dle ust. § 924 z.č. 89/2012 Občanský zákoník. Soud pak v rozhodnutí může napomenout rodiče, dítě, případně další osoby, které mají na jeho výchovu negativní vliv, může uložit dohled ze strany OSPODu, a může rodičům či dítěti uložit zákaz činnosti, která negativně ovlivňuje vývoj dítěte.
- Ust. dle § 16 odst. 2 z.č. 359/1999 Sb. – *„Jestliže je dítě vystaveno tělesnému nebo duševnímu násilí ze strany rodiče nebo jiné osoby, která žije s dítětem ve společné domácnosti, může obecní úřad obce s rozšířenou působností podat jménem dítěte soudu návrh na vydání předběžného opatření na uložení opatření k ochraně dítěte před domácím násilím“*. Ustanovení dle výše uvedeného paragrafu hovoří jasně – zájem je na okamžité pomoci ohroženému dítěti. Soud rozhodne o umístění dítěte do výchovného zařízení v souladu s ust. dle § 452 z.č. 292/2013 Sb. O zvláštních řízeních soudních.
- Ust. dle § 16a odst. 2 z.č. 359/1999 Sb. – *„Obecní úřad obce s rozšířenou působností poskytuje osobě, které bylo dítě předáno do péče podle odstavce 1 věty první, pomoc při řešení problémů spojených s péčí o dítě, při podávání návrhů příslušným orgánům na úpravu právního vztahu této osoby k dítěti a při uplatňování nároků, zejména v sociální oblasti“*. Osvojitelům a opatrovníkům podle ustanovení výše uvedeného paragrafu náleží pomoc ze strany sociálních pracovníků. Má se na mysli pomoc při žádání o příspěvek na péči, pomoc s vyhledáním školy či školky, poradenská činnost pro účely výchovy apod.

Výše uvedený výčet opětovně není kompletní, uvedené § jsou prezentovány na ukázkou hlavních činností sociálních pracovníků ve vztahu k pomoci klientům. OSPOD mimo jiné zprostředkovává osvojení a pěstounskou péči (ust. dle § 19a z.č. 359/1999 Sb.), zajišťuje umístění ohrožených osob do ústavní a ochranné výchovy (Část třetí, Hlava VI zákona č. 359/1999 Sb.), zajišťuje péči o děti, vyžadující zvýšenou pozornost (Část třetí, Hlava VII z.č. 359/1999 Sb.), a také má v gesci sociálně právní ochranu dětí ve vztahu k cizině (Část třetí, Hlava VIII z.č. 359/1999 Sb.). Agenda pomoci osobám mladším 18 let a rodinám, případně rodičům s výchovou, je tedy zcela zjevně prioritním posláním OSPODu.

2 Zahraniční metody přejaté do praxe OSPODu

Jak se vyvíjí lidská společnost, tak se v čase mění i postupy výchovy potomstva. Staré, účinné a osvědčené metody, jako je rákoska, jsou nahrazovány metodami založenými na vědeckém bádání a inovativních postupech, a také na vývoji společnosti¹², z čehož plyne, že výchovné metody bývají nezdědka poplatné době. Ruku v ruce s metodami výchovy pak musí nevyhnutelně jít i legislativa^{13,14}. Státní moc tedy alespoň teoreticky sleduje vývoj ve společnosti a přizpůsobuje se mu, viz. ust. dle § 9a odst. 2 z.č. 359/1999 Sb.

Z výše uvedeného pak plyne, že ty orgány státní moci, které mají agendu výchovy a věcí spojených s dětmi, procházejí vývojem praxe. Ideálním příkladem je pak přejímání postupů a praxe ze zahraničí. Cílem přejímání postupů je proces vylepšování vlastní agendy, aby kontrolní a pomocná funkce mohla být co nejlépe vykonávána tak, aby docházelo k co nejmenší újmě nejen na právech dětí, ale i na jejich sociálním, mravním a mentálním rozvoji. V následujících podkapitole bude prezentována německá metoda, které byla převzaty ze strany OSPODu do praxe v rámci výkonu funkce v ČR, přičemž její účinnost je téměř 100%.

2.1 Cochemská metoda

Rozvody¹⁵ jsou bohužel častým jevem ve společnosti¹⁶. Pokud navíc v tomto procesu dochází ke sporům ohledně svěřením dětí do péče, celý proces

¹² Studie z roku 2020 „*Parenting Warmth and Strictness across Three Generations: Parenting Styles and Psychosocial Adjustment*“, zabývající se změnami v metodách výchovy a jejich vlivu na psychosociální vývoj nové generace. Viz. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7602436/>

¹³ Mezinárodní smlouva, kterou se Česká republika zavázala dodržovat v roce 1991. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

¹⁴ Článek ze dne 31.03.2023 pojednává o chystané novele občanského zákoníku, která by zakázala fyzické trestání dětí. Viz. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/trestani-deti/r~cafcf77cce3d11edba63ac1f6b220ee8/>

¹⁵ Dle ust. § 755-758 z.č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. Konkrétně dle ust. § 755 odst. 1 z.č. 89/2012 Sb. – „*Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení*“. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#>

se komplikuje (viz. ust. dle § 755 odst. 3 z.č. 89/2012 Sb.) a v tomto případě je nejvíce postiženo právě dítě¹⁷. Je zřejmé, že stát musí v tomto případě působit tak, aby došlo k co nejmenší újmě na právech dítěte.

Jednou z metod, kterak dosáhnout požadovaného výsledku, je tzv. Cochemská metoda¹⁸. Původně německá metoda, uvedená do praxe v 90. letech 20. století, se rychle rozšířila v Evropě, a to zejména díky své šetrnosti a téměř 100% účinnosti. Garantuje právo dětí na výchovu ze strany obou rodičů, těmto zaručuje právo podílet se na výchově svých potomků. Základním principem této metody je dohoda mezi rodiči, zprostředkovaná skrze sociální pracovníky, případně právní zástupce. Je jasné, že rozvod je emočně velmi vypjatá situace a ne vždy je dohoda okamžitě možná, z důvodu vzájemné averze rodičů. Právě proto ale ve věci vystupují mediátoři, kteří situaci usměrňují a pomáhají emoce překonávat taky, aby bylo vyhověno zájmu na řádnou péči o dítě. Tímto se Cochemská metoda liší od zažitých soudních postupů – nejde o to, který rodič dostane svěřené dítě do péče. Zájem je na tom, aby dítě bylo svěřeno oběma rodičům a aby dítě mělo zajištěno výchovu od obou.

Zjednodušeně řečeno, Cochemská metoda sestává několika bodů, resp. postupů:

- Co nejrychlejší vyřešení situace, aby byla pro všechny zúčastněné, ale především pro děti, co nejdříve přehledná.
- Zachování rodičovské odpovědnosti ideálně u obou rodičů a následné nastavení míry, v jaké o dítě pečují.

¹⁶ V ČR končí rozvodem cca 36,7% manželství (údaj z roku 2022), kdy se jedná o pokles oproti roku 2021 (39,7%), v průměru končí manželství po 13,6 letech. Statistický přehled z roku 2021 byl vydán Českým statistickým úřadem. Viz. <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/13006922.pdf/bf3973c1-e8d6-44b7-be20-bbef7a56cf90?version=1.3>.

¹⁷ Vliv rozvodu na vývoj dětí je jednoznačně negativní. Na téma byla vypracováno mnoho studií, např. „*Impact of Divorce on Child's Emotional Development*“ v roce 2022, která popisuje vliv rozvodu na emoční vývoj dítěte. Viz. <https://ijrpr.com/uploads/V3ISSUE11/JRPR7700.pdf>

¹⁸ Účinná metoda s téměř 100% úspěšností, která pochází z Německa a byla vytvořena v 90. letech 20. století. Jejím cílem je minimalizovat dopady rozvodu na dítě a snaží se uspišit rozvodový proces tak, aby újma na právech dítěte byla minimalizovaná jak délkou, tak rozhodnutím příslušných orgánů. Preferuje se dohoda rodičů před rozhodnutím soudu. Viz. <http://www.cochem.pro/>

- Snaha o dohodu rodičů, často zprvu proti jejich vůli a za pomoci odborníků, kteří jim dohodu pomohou sjednat.
- Důraz je kladen na práva dítěte. Nejde tedy primárně o rodičovské „právo na dítě“, což bývá u soudů velmi často jádrem sporu.
- Vyžaduje se interdisciplinární řešení (mediace) a kooperace zúčastněných.

2.1.1 Cochemská metoda v praxi

Rozvodová řízení v dnešní době probíhají v ČR zpravidla tak, že se nejprve rozhodne o péči o děti, teprve pak se řeší rozdělení majetku. Cochemská metoda zajišťuje, že ze strany rodičů dojde k dohodě, kterou následně soud potvrdí. Postupuje se tak v souladu s ust. § 757 odst. 1 písm. b) z.č. 89/2012 Sb., kdy soud schválí dohodu rodičů. Za povšimnutí stojí, že současná právní úprava občanského zákoníku preferuje dohodu rodičů, což jednoznačně usnadňuje průběh rozvodového řízení. Právě možnost dohody mezi rodiči umožňuje aplikaci Cochemské metody.

Prostřednictvím mediátora, a to buď OSPODu, nebo právních zástupců rodičů, dojde mezi rodiči k dohodě o rozdělení péče o děti, mediátor následně dohodu rodičů předkládá soudu. Soud schválením dohodu akceptuje (viz. výše uvedený paragraf). Dohoda tak vejde v platnost ještě před ukončením samotného rozvodového řízení, tedy závadový stav před rozvodem je v rámci možností zkrácen. Tato skutečnost jednoznačně usnadňuje dětem vypořádat se s následky odluky svých rodičů, přičemž újma na zájmu o jejich řádnou výchovu je významným způsobem snížena.

Zdánlivě jednoduchý systém pravidel tak významnou měrou pomáhá rodičům se dohodnout, dětem zajistí účast obou rodičů na jejich výchově a pro OPSOD má metoda přínos v tom, že redukuje možný výskyt budoucích problémů ze strany rodičů, kteří by při standartní proceduře nemuseli být s rozhodnutím soudu spokojeni. Důležitým faktorem je také to, že dohoda zajistí nastavení pravidel, podle kterých péče funguje. Pravidla jsou pro vývoj dětí

důležitá a pomáhají jim srovnat se s novou situací. Pokud mají děti k dispozici ustálený režim, nastavený dohodou rodičů, je významným způsobem snížena šance na vznik sociopatologických jevů. Tímto je opětovně naplněno ustanovení dle § 5 z. č. 359/1999 Sb., kdy primárním zájmem je blaho dětí, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Díky Cochemské metodě tak má OSPOD nástroj, který dokáže právo dítěte zajistit i v situaci rozvodového řízení rodičů.

3 SVI

SVI je zkratka pro tzv. „Systém včasné intervence“. Jedná se o elektronický komunikační nástroj, prostřednictvím kterého Policie České republiky vyrozumívá věcně a místně¹⁹²⁰ příslušný OSPOD o události s přítomností policie, u níž bylo účastno dítě, případně mladistvá osoba. Koncept SVI vznikl při MVČR²¹ za účelem kooperace policejního orgánu a místně příslušných Odborů sociálně právní ochrany dětí. Cílem systému je dávat podněty z kriminálně závadového prostředí směrem k odpovědným orgánům, které mohou svou kontrolní a pomocnou činností pomoci dětem, případně mladistvým.

Ačkoliv dle ust. § 10 odst. 1 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. má OSPOD za povinnost vyhledávat případy, kdy dochází k ohrožení výchovy dítěte, tato činnost je limitována tím, že chybí oprávnění policejního orgánu, který může za určitých, zákonem stanovených podmínek například vstoupit do obydlí i proti vůli jeho obyvatel (viz. ust. dle § 40 odst. 1 z.č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky). Je bohužel častým jevem, že teprve přítomnost policie v rodině odhalí situaci, kterou je třeba řešit, avšak PČR k tomuto není zmocněna, pokud se nejedná přímo o přestupek či trestný čin, a nemá tedy adekvátní kompetence. Proto musí být zajištěno, aby se poznatky dostaly k odpovědnému orgánu. Následně pak může OSPOD pomocí svých nástrojů započít s činností, která povede k nápravě situace, nebo alespoň zredukování závadového stavu.

¹⁹ Ust. dle § 11 odst. 1 písm. d) z.č. 500/2004 Sb. Správní řád – „v ostatních řízeních týkajících se fyzické osoby místem jejího trvalého pobytu...“. ZÁGOROVÁ, Marcela. *Úplné znění, Správní řád, Přestupky, Soudní řád správní*. Ostrava-Hrabůvka: Sagit, 2019. 8 s. ISBN 978-80-7488-370-5

²⁰ Ust. dle § 61 odst. 1 z.č. 359/1999 Sb. – „Místní příslušnost krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností a obecního úřadu se řídí místem trvalého pobytu dítěte, není-li dále stanoveno jinak“. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

²¹ Projekt SVI se začal budovat v roce 2007 pod záštitou MVČR, které zřídilo platformu pro komunikaci mezi PČR a lokálními samosprávami. Viz. <https://www.mvcr.cz/clanek/archiv-informaci-k-svi.aspx>

3.1 SVI v policejní praxi

SVI je jako součást zakomponováno do policejních informačních systémů. Jedná se o pomocný program, či lépe modul v systému, který slouží ke generování a odesílání hlášení na místně příslušné odbory OSPODu.

Samotné užití v praxi je veskrze jednoduché – jakákoliv událost, kterou policie eviduje a má souvislost s osobami mladší 18 let, kdy tyto osoby byly přítomny protiprávnímu jednání, případně byl zjištěn jakýkoliv jiný poznatek, který ukazuje na strádání dítěte, je ze strany policie evidován v systému ETR²² pod číslem jednacím (dále č.j.). Jakmile je událost zaevidována, a to buď jako přestupek, nebo trestný čin, případně pouhé číslo jedací v případě nezjištěného protiprávního jednání, policista v systému vygeneruje hlášení SVI.

Policista, který spis eviduje, následně vytvoří datovou zprávu a hlášení SVI jejím prostřednictvím odešle. Zde je nutno zdůraznit, že se vždy odesílá hlášení tomu OSPODu, který je místně příslušný dle trvalého bydliště osoby mladší 18 let. V případě, že matka má více dětí, kdy každé má jiného otce a jiné trvalé bydliště, se pak situace může komplikovat tím, že hlášení obdrží každý jednotlivý OSPOD.

Autor si dovoluje poznamenat, že se v praxi nejedná o výjimečnou situaci, ba naopak. V kriminálně-závadovém prostředí sociálně slabých rodin, ježto přebývají zejména na ubytovnách, zpravidla mimo místo svého trvalého bydliště, je tato praxe běžným jevem. Z praxe je ovšem též vidět, že kooperace mezi jednotlivými odbory OSPODu funguje a tyto slučují řízení v rámci efektivity. Zpravidla tedy odbor, který je nejbližší, pak dostává spisy postoupené z jiných odborů za účelem zefektivnění procesu – a to ať z důvodu větší osobní a místní znalosti, tak z hlediska ekonomické efektivity, kdy je třeba brát v potaz náklady na takové řízení. Pakliže by se jednou rodinou zabývalo několik OSPODů, zjevně by docházelo k neúčelnému plýtvání alokovanými finančními prostředky.

²² Jedná se o policejní informační systém, v němž se zpracovává spisová agenda PČR. Systém je neveřejný a funguje pouze na policejních počítačích v rámci intranetu. Do systému mají přístup též státní zastupitelství a plánuje se modul pro soudy. Viz. https://cs.wikipedia.org/wiki/Evidence_trestn%C3%ADho_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD

V závislosti na hlášení SVI PČR může a nemusí dostat žádost o spolupráci, pakliže příslušný OSPOD zahájí řízení s klienty. Může si vyžadovat zprávy, součinnost při kontrole na užívání alkoholu a návykových látek, případně si může vyžádat asistenci, pakliže panuje obava, že ze strany klientů může být ohroženo zdraví či život pracovníků. Sociální pracovníci bývají velmi často verbálně atakováni ze strany klientů a ve vážnějších případech jim může být vyhrožováno újmou na zdraví. Bohužel emoční faktor v prostředí sociálně nepřizpůsobivých a slabých rodin je velmi silný a přítomnost policie na místě je jakousi ukázkou síly státní moci, která pomáhá zklidňovat situaci tak, aby nebyla nikomu způsobena bezdůvodná újma. Sami pracovníci OSPODu se snaží věc řešit na místě smírně a tak, aby policie nemuseli využívat více, než je nezbytně nutné. S ohledem na přítomnost osob mladších 18 let je toto přiměřený postup, často však vykoupený vlastním rizikem.

Ve shrnutí lze říci, že hlášení SVI v praxi slouží coby prvotní podnět ze strany policie, který iniciuje OSPOD, aby mohl ve věci konat. Nezřídka také pomáhá nastartovat proces, na jehož konci je odborná pomoc příslušného orgánu ohroženým osobám, kterými osoby mladší 18 let bezesporu jsou.

4 Případové studie

V předchozích kapitolách byly zmíněny pravomoci OSPODu a taktéž jejich působnost. V rámci přiblížení rozsahu autor práce v následujících podkapitolách uvede tři případy, které sám zažil v praxi, v nichž OSPOD hraje důležitou roli a je v nich názorně vidět fungování v praxi. V rámci případových studií pak bude vidět kooperace mezi PČR a OSPODem, a také limity působnosti obou orgánů.

Jelikož se případové studie týkají konkrétních lidí, a vzhledem veřejné povaze této diplomové práce, bylo přistoupeno k maximální možné anonymizaci zmíněných případů. Budou vynechány veškeré osobní údaje, jež by umožnily zpětnou identifikaci konkrétních osob, budou vynechané adresy a též čísla jednací, pod nimiž PČR události eviduje. Bude vynecháno též jméno města, kde se policejní služebna nachází. Tímto bude zamezeno možnému zneužití ze strany třetích osob, které by se pokoušely v rámci zákona o svobodném přístupu k informacím²³ získat údaje, které by mohly vést k ohrožení soukromí zmíněných osob. Anonymizace je též nutností, neboť ve věci figurují osoby mladší 18 let, u nichž je vzhledem k věku brán zvýšený ohled na soukromí, nemluvě o prevenci sekundární viktimizace²⁴.

4.1 Studie první – živoření dětí v nevyhovujícím a kriminálně závadovém prostředí, obec X, okr. Y, Plzeňský kraj

V únoru roku 2015, v pozdních nočních hodinách, bylo prostřednictvím tísňové linky (dále jen TL) 158 oznámeno, že v obci X, okr. Y, se má neznámá osoba pohybovat po půdě domu, kde se v současné době nachází oznamovatelka a její děti. Na místo byla vyslána hlídka PČR, Obvodní oddělení policie (dále jen OOP).

²³ Dle zákona č. 106/1999 Sb. O svobodném přístupu k informacím jsou orgány státní moci povinny sdělovat informace žadatelům, kdy rozsah je vymezen v příslušných paragrafech tohoto zákona. Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>

²⁴ Sekundární viktimizace – jedná se o proces, kdy oběť trestného činu zažívá doprovodné následky s odstupem času, např. rozvod, společenská ostrakizace apod. ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 217 s. ISBN 978-80-7380-312-4.

Na místě bylo zjištěno, že místem události je ruina domu, kterou obývala matka se čtyřmi dětmi. V domě nebyla elektřina, voda, jako sociální zařízení byl využíván kýbl, z něhož se v jediné, kamny vytápěné místnosti, linul silný zápach fekálií. Oznamovatelka, matka dětí, hlídce uvedla, že na půdě jejich domu slyší kroky a že se tam má někdo pohybovat. Na dotaz, zda někoho viděla do domu vcházet, odpověděla negativně. Vchod na půdu byl možný pouze z místnosti, kde se topilo a kde se tísnily děti spolu s matkou. Prohlídka půdních prostor byla komplikovaná množstvím odpadu, který zde byl rozházený po celé ploše. Žádná cizí osoba se zde nenacházela. Hlídka tuto skutečnost sdělila oznamovatelce a z místa odjela pryč.

Za necelé dvě hodiny se situace opakovala znovu, neboť oznamovatelka opakovala volání. Hlídka tedy na místě znovu provedla prohlídku půdních prostor s negativním výsledkem. O celé události pak byl sepsán úřední záznam v čísle jednacím. Jelikož se jednalo o událost s účastí osob mladších 18 let, bylo odesláno hlášení SVI na místně příslušný OSPOD.

Do týdne od této události, na základě hlášení policie, si OSPOD formou spolupráce dle ust. § 10 odst. 3 písm. a) z.č. 359/1999 Sb. vyžádal zprávu, v níž byl vznesen dotaz, kolik případů a jaké povahy policie řešila s rodinou z obce X. Lustrací v systémech policie bylo zjištěno, že se jednalo o více než 20 skutků, a to přestupků i trestných činů. Otec rodiny se toho času nacházel ve výkonu trestu odnětí svobody z důvodu páchání trestné činnosti v souvislosti s drogami. Matka byla též osobou drogově závislou, kdy její příznaky abstinenčního syndromu vyvolaly paranoidní bludy, díky nimž volala na tísňovou linku.

Na základě zjištěných skutečností pak OSPOD zaslal v souladu s ust. dle § 14 odst. 1 písm. e) z.č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí podnět k Okresnímu soudu ve městě Y, kdy bylo rozhodnuto o odebrání dětí matce a jejich umístění do dětského domova. Tato skutečnost donutila matku dětí začít žít řádným životem, kdy po několika letech bez drog a v zaměstnání byla schopná získat děti zpět do své péče.

4.1.1 Rozbor případu

Za povšimnutí v tomto případě stojí, že OSPOD na základě podnětu od policie vyžádal vyhotovení zprávy, kterou bylo možno užít u soudu jako důkaz. V tomto případě se zjevně jednalo o naplnění funkce kontrolní, kdy si úřad zjistil skutečný stav věcí. Následovala aplikace pomoci ohroženým osobám, tedy dětem, ježto žily v otřesných podmínkách v kriminálně závadovém prostředí. V tomto případě věc skončila dobře i proto, že matka dětí projevila snahu se dostat z osidel drogové závislosti a zajistit podmínky pro návrat svých potomků. OSPOD zde tedy plnil jak funkci kontrolní, tak pomocnou a tyto dvě role byly v průběhu času jasně vymezené.

4.2 Studie druhá – zadržení nebezpečného pachatele s dítětem v součinnosti s OSPODem, město P, okr. Y, Plzeňský kraj

V květnu roku 2015 došlo ve městě P, okr. Y, ve večerních hodinách k události, kdy zhrzený partner napadl baseballovou pálkou nového přítele své bývalé partnerky, s níž měl dítě, tříletou dceru. Útok probíhal tak, že pachatel třemi kopy vyrazil dveře bytu, patřícího novému druhovi jeho bývalé partnerky, následně jej za užití vulgarity napadl baseballovou pálkou, přičemž majitele bytu několikrát udeřil do hlavy, kdy mu způsobil tržnou ránu na hlavě. Oba muži pak spolu krátce zápasili, kdy se napadenému podařilo útočnicka dostat z bytu a po krátké potyčce na schodech chodby panelového domu jej zahnal na útěk.

Přivolaná hlídka PČR provedeným šetřením na místě zjistila identitu útočnicka a také to, že se tento nachází v místě svého bydliště ve městě P, okr. Y. Bylo také zjištěno, že v současné době je s ním v bytě jeho dcera, jejíž matka byla ve vztahu s mužem, kterého napadl. Hlídka si vyžádala součinnost s dosahovým pracovníkem OSPODu ve městě Y, a to z toho důvodu, že bylo nutné pachatele zadržet, ovšem bylo třeba zajistit ochranu na místě přítomného dítěte.

Samotné zadržení proběhlo bez nutnosti užít donucovací prostředky (dále jen DP), zadržený pachatel spolupracoval a v souladu s ust. § 78 odst. 1 z.č. 141/1961 Sb. Trestní řád vydal policii baseballovou pálku, se kterou spáchal trestný čin. Jeho dceru si převzala pracovnice OSPODu, kdy následně zajistila předání malé dívky matce.

Pachatel byl za trestný čin odsouzen k podmíněnému trestu a města P se odstěhoval do Prahy. Další osud matky a dcery není policii znám, neboť obě se pohybují mimo kriminálně závadové prostředí.

4.2.1 Rozbor případu

Zde je možné jednoznačně říci, že OSPOD zde plnil funkci pomocnou. Šlo o to, aby zajistil bezproblémové zacházení s malou dívkou, která byla přítomna zásahu do práv svého otce z důvodu jeho předchozího protiprávního jednání. Zde je dobré podotknout, že tomuto nebyla svědkem. Pracovnice OSPODu pak zajistila její předání matce coby zákonné zástupkyni²⁵, tedy nedošlo k bezdůvodné újmě na zájmech dítěte.

Z pohledu policejního orgánu byla kooperace důležitá, neboť pachatel byl vyhodnocen jako nebezpečný. Jednalo se o sériového pachatele drogové a majtkové kriminality, kdy se velmi často podílel na distribuci omamných a psychotropních látek (dále jen OPL), měl sklony k agresivitě a vlivem užívání pervitinu²⁶ bylo jeho jednání nevypočitatelné. Hlídka policie si před samotným zákrokem vyžádala přítomnost posil, neboť panovala důvodná obava, že bude muset být užito donucovacích prostředků. Kooperace pachatele a jeho chování během zadržení pak byly doslova příjemným překvapením.

V současné době se osoba pachatele výše uvedeného skutku nachází v Praze a jeho další osud není autorovi práce znám.

²⁵ Viz. ust. dle § 892 odst. 1 z.č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník - „*Rodiče mají povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.*“ Viz. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

²⁶ Pervitin je stimulační droga na bázi amfetaminu, která vyvolává pocit euforie, zvýšený tok myšlenek a soustředění. Vysoce návyková látka s mnoha vedlejšími účinky, nadužívání může způsobit i smrt. Viz. <https://www.wikiskripta.eu/w/Pervitin>

4.3 Studie třetí – kontrola matky pěti dětí z důvodu jejího užívání alkoholu a OPL v součinnosti s OSPODem, město P, okr. Y, Plzeňský kraj

V průběhu let 2021 – 2023 bylo prostřednictvím TL 158 opakovaně oznamováno ze strany anonymního oznamovatele, že ve městě P, okr. Y, na ubytovně pro sociálně slabé, se nachází matka pěti dětí, která se o tyto řádně nestará a je neustále pod vlivem alkoholu a OPL. Hlídky obvodního oddělení policie v této lokalitě pak prováděly проверки, kdy bylo zjištěno protiprávní jednání matky (přečin Ohrožování výchovy dítěte dle ust. § 201 odst. 1 písm. d) z.č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník), jakož i nadměrná konzumace návykových látek. Jelikož se jednalo o události za účasti dětí, prostřednictvím SVI byl informován věcně příslušný OSPOD (v tomto případě MěÚ M, okr. Z, a to z důvodu trvalého bydliště dětí).

Jelikož se jednalo o dlouhodobý stav, OSPOD si vyžádal součinnost s PČR, kdy hlídky obvodního oddělení prováděly testy na přítomnost alkoholu a OPL za účasti pracovníků OSPODu, aby bylo ověřeno, že matka dětí se o tyto řádně stará. Otec dětí byl toho času na útěku ve Velké Británii, neboť se vyhýbal nástupu do VTOS (odsouzen k trestu 8,5 roku nepodmíněně za těžké ublížení na zdraví). Matka tedy na potomky byla sama.

Provedené kontroly bohužel opakovaně prokázaly přítomnost jak alkoholu, tak pervitinu, z tohoto důvodu OSPOD podal k soudu návrh na odebrání dětí, kdy k tomuto v červnu roku 2023 došlo. V současné době se děti nachází v blíže nespecifikovaném dětském domově a matka se následně dala na dráhu prostitutky. Vzhledem k faktu, že na základě evropského zatýkacího rozkazu²⁷ došlo k zatčení hledaného otce dětí a tento je v současnosti ve VTOS, není předpoklad, že by se dětem povedlo se k rodině vrátit, ani není zjevná snaha matky o nápravu (u otce je toto nemožné z důvodu výkonu trestu odnětí svobody).

²⁷ Institut, využívaný v rámci zemí EU a zemí, které s EU sousedí či spolupracují. Nahrazuje zdlouhavou proceduru tzv. extradice. Evropský zatýkací rozkaz respektuje reciprocitu soudních rozhodnutí členských zemí EU a respektuje práva dotčených osob. Viz. https://e-justice.europa.eu/90/CS/european_arrest_warrant?clang=en

4.3.1 Rozbor případu

V tomto případě plnil OSPOD primárně funkci kontrolní, kdy kontroly probíhaly fyzicky na místě a v součinnosti s PČR. Byla prováděna zkouška na přítomnost alkoholu v dechu přístrojem Dräger²⁸ a na přítomnost OPL prostřednictvím orientačního testeru Drugwipe 5S²⁹, kdy tyto prostředky poskytla policie. OSPOD si pak pořizoval obrazový záznam výsledků těchto testů, kdy tyto jako důkazy přikládal ke svému spisu.

Jelikož nedošlo ke zlepšení situace a děti se zjevně nacházely v nevyhovujících podmínkách disfunkční rodiny, bylo přistoupeno k ochraně ohrožených osob, kdy děti byly umístěny do dětského domova. Vzhledem k tomu, že matka dětí započala s kariérou prostitutky, bylo rozhodnutí OSPODu konat ve věci zcela zjevně oprávněné.

Autor si závěrem rozboru dovoluje poznamenat, že celý případ byl výsledkem nevhodného prostředí a špatných sousedských vztahů – oznámení na podnapilou matku podávala její sousedka ve snaze mstít se, často jen z malicherných příčin. Tyto sousedské spory však vedly k tomu, že se na matku zaměřila jak policie, tak OSPOD. Policie je ze zákona povinna prověřit přijatá oznámení a jelikož byl skutečně zjištěn závadový stav, ze zákona panovala ohlašovací povinnost místně příslušnému Odboru sociálně právní ochrany dětí. OSPOD je pak v souladu s ust. § 7 odst. 1, 2 z.č. 359/1999 Sb. povinen se oznámením zabývat.

Je nutné si položit otázku, zda by policie byla schopna zjistit stav věcí, pokud by sousedské vztahy na uvedené ubytovně pro sociálně slabé byly na lepší úrovni. Matka dětí navíc ani neprojevila snahu změnit stav věcí, tedy omezit konzumaci primárně alkoholu, ale též pervitinu, a to i ve chvíli, kdy se situací na základě množících se podnětů začal zabývat i OSPOD. Represe v tomto

²⁸ Policie ČR dlouhodobě používá alkoholové testery výrobce Dräger. Tyto přístroje jsou pravidelně jednou ročně kalibrovány Českým metrologickým institutem. Jejich vzhled je možné vidět v policejním článku z roku 2010. Viz. <https://www.policie.cz/clanek/policiste-dostali-novy-pristroj.aspx>

²⁹ Drugwipe 5S je v současné době nejpoužívanější orientační tester na přítomnost omamných a psychotropních látek v lidském těle. Používá se pro stěr ze slin či potu, kdy detekuje 5 variant drog. Viz. <https://www.policie.cz/clanek/pristroje-k-detekci-navykovych-latek.aspx>

případě byla využita až jako krajní prostředek, neboť dlouhodobá snaha působit preventivně se minula účinkem.

Autor si dovoluje vyjádřit myšlenku, že tento případ je smutnou ukázkou toho, jak pevně vrostlé jsou sociálně patologické jevy v kriminálně závadovém prostředí, avšak pomoc i represe se dostane pouze jednotlivcům, neboť hromadné nasazení státních prostředků není možné zajistit jak z důvodů finančních, tak zejména kapacitních. Došlo by navíc k odosobnění celého procesu a tím pádem by kooperace mezi orgány státní moci a skupinou, k níž je činnost směřována, nevyhnutelně ochabla, což by jen prohlubovalo problémy, které se stát pokouší vyřešit. Nevyhnutelně se rozšiřující spirála zhoršujících se sociálně patologických jevů by pak byla důsledkem takového, byť i v dobré víře míněného konání.

5 Výzkum

Cílem výzkumu je pochopit, kde leží hranice mezi kontrolou a pomocí, jak jí chápou pracovníci/pracovnice OSPODu, jak moc je pro ně zřetelná a jak jí vnímají, přičemž je přihlíženo k aspektu spolupráce s Policií České republiky. Pakliže pracovníci OSPODu tuto hranici dokáží identifikovat bez obtíží, je možné vyjádřit tvrzení, že jsou si dobře vědomi podstaty své práce a tuto pak dokáží vykonávat tak, jak diktuje zákon.

5.1 Přípravné práce k výzkumu

Výzkum jako takový bylo nutné připravit. Nejprve musely být stanoveny cíle, následně postupy, metodu a v neposlední řadě bylo třeba vyhodnotit právní a etické hledisko. Jako poslední byly připraveny samotné otázky, jejichž správná formulace je klíčová pro výzkumné cíle. V následujících podkapitolách jsou pak tyto aspekty podrobně rozebrány tak, aby bylo zjevné, jak byly problémy výzkumu řešeny a jak byly vyjasněny problematické body.

5.1.1 Metoda výzkumu

Za účelem výzkumu byla zvolena metoda dotazníku. Důvod je prostý – téma výzkumu je komplexní a vyžaduje podnět od lidí, kteří se v zájmovém oboru pohybují. Dalším podstatným faktorem je fakt, že zvolené téma neumožňuje užití běžných statistických metod z výstupů, které jsou prezentovány veřejnosti³⁰.

V rámci úvah si autor práce byl nucen položit otázku – je možné provádět výzkum v této oblasti masově? Metody kvantitativního výzkumu³¹ v této oblasti zjevně aplikovat nelze, protože pojetí základní otázky, tedy jaký je rozdíl mezi

³⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí předkládá statistiky každoročně na svých webových stránkách. Zde jsou prezentovány celkové počty dotčených osob a případů, ovšem tyto statistiky neprezentují náhled na věc ze strany sociálních pracovníků. Viz. <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

³¹ Tento výzkum je založený na získávání statistických nebo numerických dat (tzv. tvrdých dat). Při kvantitativním výzkumu jsou využívány statistické metody pro popis dvou a více jevů a jejich vzájemných vztahů, kdy se tyto vzájemné vztahy testují a vyvozují se závěry, které se zobecňují. Viz. https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/07-quantitativni.html

pomocí a kontrolou ve správním právu, je očividně příliš abstraktní pro pouhé vyjádření v číslech.

Tato skutečnost spolu s faktem, že nelze jednoznačně ustanovit tezi o tom, kde leží ona pomyslná hranice mezi pomocí a kontrolou, vedla autora práce k závěru, že je nutné aplikovat metody kvalitativního výzkumu³². Odůvodnění je zřejmé – dotazovaná skupina je málo početná, úzce specializovaná. Jak bylo uvedeno výše, nelze stanovit hypotézu, kterou by bylo možné ověřit statistickými daty. Skutečnost, že otázky, které budou uvedeny níže, se snaží jít do hloubky a jsou zjevně explorativní povahy, vedly autora po konzultacích s vedoucí práce k závěru, že adekvátní metody budou právě ty z oblasti kvalitativních metod výzkumu.

5.1.2 Cílová skupina

Osoby, které se účastnily výzkumu, jsou pracovníci a pracovníce OSPODu, a to konkrétně těch, jejichž působností je okres Tachov v Plzeňském kraji. Jmenovitě se jedná o pracoviště ve městech Tachov, Planá a Stříbro. Důvodů pro zvolení této skupiny osob je několik.

Prvním je jednoznačně fakt, že okres Tachov má řídké osídlení³³ a nachází se v pohraničí. Sousední zemí je Německo, kam spousta obyvatel dojíždí za prací, což je velký socioekonomický faktor. Je zde též mnoho průmyslových podniků, kdy tyto vytváří tlak na ubytování zaměstnanců, kdy následně pod poptávkou po pracovní síle na okrese Tachov vzniklo mnoho ubytoven, přičemž tyto jsou dalším socioekonomickým faktorem s velkým dopadem.

³² Metoda, kterážto je orientována na popis, objevování a zjišťování jevů, její charakter je popisující a vysvětlující. V praxi se používá cca 30 let. K vysvětlení a rozšířenému porozumění fenoménu využívá více slova, méně kvantifikuje a většinou zasazuje zkoumaný fenomén do širšího kontextu (čas, prostředí, mezilidské vztahy, systémové rámce aj.). Viz. https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html

³³ Hustota obyvatelstva je patrná ze sčítání lidu z roku 2002. Jelikož v následných letech došlo ke zřízení krajů, Český statistický úřad okresy neeviduje, a proto bylo nutno použít starší výstup, z něž je patrné jak nižší množství obyvatel, tak nízká hustota osídlení. Viz. <https://www.czso.cz/documents/10180/20551367/3201030201.pdf/0fd4dc01-c004-4aa4-995a-40f0c3190937?version=1.1>

Dalším důvodem je pak fakt, že pracoviště na jednotlivých odborech nemají dostatečné množství pracovníků pro výzkum. Aby měla práce vypovídací hodnotu, bylo rozhodnuto o nutnosti dotazovat se nejméně 10-15 lidí, přičemž jednotlivá pracoviště tento požadavek nesplňují. Je zjevné, že více lokací je žádoucích pro naplnění cílového množství účastníků. Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, kvalitativní výzkum je bezesporu nejadekvátnější možností.

5.1.3 Etická rizika

Dotazník nese jistá rizika, konkrétně to, že osoby, které se dobrovolně účastnily výzkumu, by mohly být identifikovány svými vedoucími pracovníky, přičemž určité odpovědi by mohly způsobit pracovní potíže. Ačkoliv je toto riziko malé, není nezanedbatelné. Z tohoto důvodu byla zvolena anonymní forma. Dále byla v průběhu tvorby otázek zvolena forma kategorií u položky věk a délka praxe - škálováno po deseti letech, počínaje věkem 20 let se stropem 50 a více let, u délka praxe bylo zvoleno škálování po pěti letech se stropem 20 a více let. Dělení na kategorie zabraňuje zpětné identifikaci konkrétního pracovníka pomocí přesných údajů. Účastníci výzkumu tedy vyplňují pouze pohlaví, věkovou kategorii a kategorii délky praxe.

Zvolenou metodou je pracovníkům garantována anonymita, tudíž je vyšší ochota vyplňovat odpovědi pravdivě, bez obav z postihu ze strany nadřízených v jakékoliv formě. Anonymizace též pracovníkům garantuje soukromí v případě zveřejnění práce, což je další nezanedbatelný faktor, přispívající k objektivitě a kvalitě odpovědí.

V neposlední řadě jsou zde otázky legality. Anonymita zaručuje, že nedojde k porušení směrnice GDPR³⁴, ani zákona č. 110/2019 Sb. O zpracování osobních údajů. Tímto je garantována zákonnost výzkumu. Klauzule o souhlasu s participací na výzkumu je součástí dotazníkového formuláře.

³⁴ Směrnice EU známá pod zkratkou GDPR představuje právní rámec ochrany osobních údajů platný na celém území EU, který hájí práva jejích občanů proti neoprávněnému zacházení s jejich daty a osobními údaji. Viz. <https://www.uoou.cz/obecne-narizeni-o-ochrane-osobnich-udaju-gdpr/ds-3938/p1=3938>

5.1.4 Zvolené otázky

Pro co nejpřesnější zjištění, jak je hranice mezi pomocí a kontrolou vnímána pracovníky OSPODu, byly zvoleny následující otázky:

1. Jak vnímáte roli OSPODu v případě pomoci klientům
2. Jak vnímáte roli OSPODu coby kontrolního orgánu ve vztahu ke klientům
3. Jaké metody OSPOD přejímá ze zahraničí v rámci praxe
4. Jak tyto metody pomáhají s kontrolní a pomocnou funkcí
5. Jak vnímáte systém SVI coby zdroj podnětů k Vaší práci
6. OSPOD dokáže klientům pomoci
7. OSPOD má nástroje účinné kontroly
8. Spolupráce OSPODu a policie funguje tak, jak má
9. Pravomoci OSPODu jsou dostatečné k vykonávání kontroly a pomoci ve vztahu ke klientům
10. Přejímání zahraničních metod je přínosné pro fungování OSPODu
11. Systém je nastavený dobře a nepotřebuje změny

Otázky č. 1 – 5 jsou otevřené, kdy participanti výzkumu mají možnost odpovědět dle vlastního názoru, jak vnímají danou problematiku. Otázky č. 6 – 11 jsou dotazníkové, s možností odpovědět „plně souhlasím“, „částečně souhlasím“, „nemohu posoudit/nevím“, „částečně nesouhlasím“, „plně nesouhlasím“.

5.1.5 Průběh výzkumu

Samotný výzkum byl proveden ve dnech 10.02. – 28.07.2023. Celkem se jej účastnilo 17 participantů z pracovišť OSPOD v následujících lokalitách:

- Planá, okr. Tachov, Plzeňský kraj – 1 participant

- Stříbro, okr. Tachov, Plzeňský kraj – 7 participantů
- Tachov, okr. Tachov, Plzeňský kraj – 9 participantů

Komunikace i participace na dotazníkovém průzkumu byla bezproblémová, pracovníci jednotlivých odborů vystupovali profesionálně a ochotně. Distribuce dotazníků probíhala vždy po telefonické domluvě s příslušným vedoucím pracovníkem a následné přímé schůzce na městském úřadě. Z důvodu pracovního vytížení participantů jim byl poskytnut dostatečný prostor k vyplnění dotazníků, aby na participanty nebyl vyvíjen zbytečný nátlak. Tento postup byl zjevně správný, neboť bylo získáno více archů s odpověďmi, než bylo očekáváno.

5.2 Výsledky výzkumu

V následujících řádcích bude proveden rozbor dotazníků, které byly získány spoluprací s jednotlivými odbory OSPOD.

5.2.1 Údaje o participantech

Co se účastníků na výzkumu týče, byly zjištěny následující údaje:

- Prevalentním pohlavím jsou ženy v poměru 15 ku 2 mužům.
- Nejvíce zastoupená věková kategorie je 50 a více let (7 participantů), následovaná kategoriemi 30 – 40 a 40 – 50 let (shodně po 5 participantech). Věková kategorie 20 – 30 let není zastoupena vůbec.
- Délka praxe je zastoupena kategoriemi 0 – 5, 5 – 10, 10 – 15, 20 a více let shodně vždy po 4 participantech. Kategorie 15 – 20 let nemá žádného reprezentanta. Jeden participant kolonku praxe v dotazníku nevyplnil.

Je zjevné, že v oboru pracuje více žen, kdy tento fakt je zjevně dán biologickými a sociálními faktory³⁵. Majoritní zastoupení věkové kategorie 50 a více let pak

³⁵ I přes úpornou snahu feministického hnutí si ženy podvědomě volí povolání, kde se pracuje s lidmi, resp. s dětmi. Podvědomé preference humanitních oborů jsou patrné již ve volbě vzdělání, což pochopitelně ovlivňuje i následnou kariéru. Na toto téma bylo vypracováno mnoho

říká, že se jedná o pracovníky, kteří mají dostatek životních, ale i pracovních zkušeností, čemuž odpovídá praxe delší než 5 let u ¾ participantů.

5.2.2 Odpovědi na otevřené otázky

Níže jsou uvedeny odpovědi na otevřené otázky. Během jejich vyhodnocování bylo zjištěno, že dotazníky z OSPOD Tachov byly z valné většiny nevyplněné v sekci otevřených otázek a odpovědi, pokud zde byly, často vyjadřovaly velmi odměřený postoj k dotazníkovému výzkumu. Více o tomto fenoménu bude zmíněno v závěru diplomové práce.

Z každého odboru, kde byl výzkum prováděn, byl vybrán reprezentativní jeden dotazník, kdy byl proveden rozbor odpovědi, níže tedy bude vždy jedna reprezentativní odpověď z Tachova, Stříbra a Plané, v tomto pořadí – to je dáno počtem obyvatel a počtem dotazníků, vždy od nejvyššího po nejnižší. Z důvodu menšího zájmu odpovědi na otevřené otázky v Tachově pouze 5 participantů vyplnilo odpovědi alespoň částečně, avšak pouze jeden člověk z těchto 5 vyplnil dotazník kompletně. Z tohoto důvodu byl tento konkrétní dotazník vybrán jako reprezentativní.

Reprezentativní dotazník z OSPODu Stříbro byl vybrán náhodně, dotazník z OSPODu Planá byl k dispozici jediný, proto jeho volba byla automatická. U všech odpovědí bude uveden doslovný přepis (s občasným nuceným vynecháním gramatických chyb).

- Otázka „**Jak vnímáte roli OSPODu v případě pomoci klientům**“ a její vyhodnocení

Na tuto otázku odpovědělo 13 participantů ze 17.

- Vybraná odpověď Tachov – „*Nabídka pomáhajících služeb a možností u klientů, kteří sami aktivně spolupracují na zlepšení své situace*“. Tato

studií, např. v roce 2021 studie na téma „*Gender differences and similarities in work preferences: Results from a factorial survey experiment*“. Viz. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00016993211060241>

odpověď je takřka učebnicovým příkladem fungování OSPODu. Je kladen důraz na aktivitu klienta a v rámci jeho aktivity se mu orgán státní moci snaží pomoci. Zákonem jasně vymezené nástroje jsou klientovi k dispozici a pracovníci OSPODu je využívají k tomu, aby zjednali nápravu závadové situace. Je důležité zmínit ochotu ke spolupráci klienta – bez ní je náprava stavu nemožná.

- Vybraná odpověď Stříbro – „*OSPOD nepomáhá, OSPOD chrání*“. Tato odpověď je zdánlivě kontradiktorní k poslání OSPODu, avšak je pochopitelná. Ostatně ochrana dětí je obsažena již v samotném názvu instituce. Autor práce si dovoluje vyslovit domněnku, že se jedná pouze o výkladovou záležitost z hlediska úhlu pohledu na úlohu fungování sociálně právní ochrany dětí. Participant se zjevně ztotožňuje s funkcí ochrannou. Ochrana ale je zároveň pomocí ohrožené osobě, nelze tedy výše uvedenou odpověď vnímat negativně. Je nutno podotknout, že tato odpověď byla v rámci dotazníkového šetření unikátní.
- Vybraná odpověď Planá – „*Vykonává činnosti směřující k obnovení fungování rodinného systému*“. Opět takřka učebnicová odpověď, z níž je patrné, že participant jasně chápe roli OSPODu a vyvíjí svou činnost tak, aby tato role byla co nejlépe naplněna. Ač může styl odpovědi evokovat úřední rigiditu, je patrná profesionalita, což je nezbytný předpoklad pro kvalitní pracovní výkon.
- **Otázka „Jak vnímáte roli OSPODu coby kontrolního orgánu ve vztahu ke klientům“ a její vyhodnocení**

Na tuto otázku odpovědělo 13 participantů ze 17.

- Vybraná odpověď Tachov – „*Založeno na kontrole, dohlížení, rodiny spolupracují z důvodu povinnosti*“. Tato odpověď v sobě nese dvě myšlenky. V první řadě se odkazuje na pravomoc OSPODu, danou dle ust. § 10 odst. 3 písm. c) z.č. 359/1999 Sb., kde je řečeno „*pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska*

posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte, a poskytovat pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte“. Výklad je jasný, jedná se o kontrolu situace. Druhá rovina odpovědi ukazuje na fakt, že rodiny často spolupracují pod nátlakem možných následků. Během seznamování se se situací u klientů jsou tito poučeni, že pokud se situace nezlepší, v krajním případě může dojít k omezení rodičovských práv či odebrání dětí (viz. ust. dle § 14 z.č. 359/1999 Sb.). Často tato pohrůžka i v rozvrácených rodinách vede k tomu, že klienti vyvinou úsilí k nápravě, nebo alespoň kooperují s OSPODem, aby zabránili možnosti odebrání dětí. Participant zjevně popisuje tuto zkušenost z praxe.

- Vybraná odpověď Stříbro – *„Pracovníci OSPOD nemají dostatečné pravomoci např. k testování rodičů na návykové látky“*. Zde participant naráží na fakt, že možnosti kontroly ze strany OSPODu jsou omezené, a některé nelze ze zákona provádět, ač by to bylo žádoucí. V tomto případě si pracovníci odboru v terénu zpravidla vyžádají součinnost s PČR, která testy na přítomnost alkoholu a omamných/psychotropních látek může provést. Je to ale komplikace, která neurychluje kontrolu v zájmové rodině, nehledě na fakt, že přítomnost policie na místě není vždy žádoucí a může fungovat jako stres vyvolávající faktor. Situace pak na místě může zbytečně eskalovat. Pakliže by možnost testování na přítomnost návykových látek byla zákonem umožněna pracovníkům OSPODu, dostali by tímto do ruky silný nástroj, pomocí něhož by na klienty mohli působit. Pokud by veřejnost věděla, že tato pravomoc u sociálních pracovníků existuje, mohlo by to mít příznivý účinek v oblasti prevence. Ekonomický faktor také nelze přehlédnout, protože místo dvou státních institucí by u jednotlivých případů fungoval vždy jen jedna. Autor práce se domnívá, že zejména absence této pravomoci a její preventivní faktor jsou důvodem, proč participant volil takovouto formulaci odpovědi.
- Vybraná odpověď Planá – *„Dohlíží na průběh nařízených opatření v rámci dohledu nad rodinami a plnění individuálních plánů ochrany dítěte“*.

OSPOD vytváří individuální plány ke každému případu dle ust. § 10 odst. 3 písm. c), d) z.č. 359/1999 Sb., a participant tuto skutečnost přenesl do odpovědi. Lze tedy říci, že se jedná o profesionální odpověď pracovníka, který přesně ví, jakou činnost vykonává a jak jí má vykonávat. Dohled nad zájmovými rodinami bývá zpravidla prioritou a v lepších případech se stává, že dohled samotný iniciuje zlepšení situace. Výše uvedená odpověď na tuto skutečnost nepřímo poukazuje.

- Otázka „**Jaké metody OSPOD přejímá ze zahraničí v rámci praxe**“ a její vyhodnocení

Na tuto otázku odpovědělo 12 participantů ze 17. Predominantní odpovědí je Cochemská praxe, kdy tuto odpověď zmínilo 9 lidí, a to často i bez dalšího doplňujícího textu.

- Vybraná odpověď Tachov – „*Cochem*“. Tato odpověď je, jak bylo uvedeno výše, nejčastější. Jelikož byla zmíněna ve všech městech, kde výzkum probíhal, nejedná se o náhodu, ale o fakt. Vzhledem k tomu, jak byla odpověď formulována (jednoslovně, bez dalšího vysvětlení), autor práce se domnívá, že tato metoda je u OSPODu tak zažitá, že je považována za normu a pracovníci nepovažují za nutné se o ní více rozepisovat. Jelikož se u nás tato metoda začala rozšiřovat až v roce 2012³⁶, její účinnost evidentně umožnila její zdomácnění a rychlé začlenění do praxe.
- Vybraná odpověď Stříbro – „*Přejímají se mnohdy nesmysly, jako např. rušení kojeneckých ústavů atd. s tím, že se dá dítě do rodiny. Bohužel v KÚ jsou často děti, o které případní zájemci zájem nejeví*“. Participant zde ani tak nenaráží na metodu, přejatou do praxe, jako spíše na změnu fungování zaběhnutého institutu. Dle aktuálního stavu budou v ČR kojenecké ústavy fungovat do roku 2025, kdy se plánuje jejich konečné

³⁶ První soud, který tuto metodu začal využívat, byl Okresní soud v Novém Jičíně, a to právě v roce 2012. STEHNOVÁ, Martina. *Forezní sociální práce*. 2022. S. 34. Viz. <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/179301/130350918.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

zrušení³⁷. Co se nechtěných dětí týče, participant pravděpodobně popisuje situaci s romskými dětmi³⁸, které tvoří až polovinu osazenstva kojeneckých ústavů a mají nižší šanci, že se dostanou do rodiny. Zde autor připouští, že toto téma samotné by vydalo na několik studií, jelikož je v potaz nutno vzít mnoho faktorů, a to zejména socioekonomických.

- Vybraná odpověď Planá – „*Cochemská praxe*“. I zde je odpověď jasná a rozbor je tedy totožný s tím, který byl uveden u odpovědi pro Tachov.
- Otázka „**Jak tyto metody pomáhají s kontrolní a pomocnou funkcí**“ a její vyhodnocení

Na tuto otázku odpovědělo 7 participantů ze 17. Ačkoliv význam otázky je jasný, tedy jak se projevují zahraniční metody v praxi, mnoho participantů nebylo schopno na otázku odpovědět, případně jejich odpověď nebyla úplně relevantní k zadání otázky. Některé odpovědi také ukazují, že OSPOD nemá vždy vhodné nástroje k aplikaci přejatých metod v praxi. Toto se pak projevuje kupříkladu stočením otázky na jiné téma.

- Vybraná odpověď Tachov – „*S pomocnou, kdy se při rozchodu pracuje na zlepšení komunikace a domluvy*“. V tomto případě je odpověď zjevně sepsána na základě praxe. OSPOD slouží jako mediátor při aplikaci Cochemské metody, s rodiči pomáhá vyjednat dohodu ohledně péče o děti a právě komunikace je základem, jak se v dotazníkové odpovědi píše. Participant zjevně oceňuje možnost mediace a fakt, že Cochemská praxe funguje.
- Vybraná odpověď Stříbro – „*Případové, interaktivní, rodinné konference jsou vhodné jak pracovat s rodinou a mít jí „pod kontrolou“, bohužel chybí nástroje jak na rodinné příslušníky více zatlačit*“. Participant zde zjevně

³⁷ Článek agentury ČTK ze dne 28.03.2023 pojednává o situaci s rušením kojeneckých ústavů v ČR. Viz. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2344938>

³⁸ Článek na serveru Eurozpravy.cz ze dne 15.07.2023 pojednává o situaci v kojeneckých ústavech. Viz. <https://eurozpravy.cz/domaci/romske-deti-tvori-temer-polovinu-populace-v-kojeneckych-ustavech-pristi-rok-se-maji-zrusit.epa5qluj>

naráží na druh metody, která by byla nápomocná v praxi, ovšem toto je limitováno legálním rámcem – OSPOD tuto metodu nemůže používat, neboť to není zákonem dovoleno. Z hlediska výzkumu tato odpověď přináší pouze náhled na novou metodu, z pohledu zadané otázky je však zcela irelevantní.

- Vybraná odpověď Planá – *„Jednotný systém a přístup. Participace obou rodičů na obnovení funkčnosti rodiny“*. Tato odpověď má stejné odůvodnění, jako tachovská. Participant opětovně čerpá z praxe a oceňuje, že Cochemská metoda funguje stejně v celé ČR. Je zmíněn důležitý faktor, kterým je účast obou rodičů – právě na nich stojí a padá úspěch celého procesu. Z odpovědi je patrné, že metoda je úspěšná a tím pádem se daří naplňovat účel OSPODU – pomoc dětem.
- Otázka **„Jak vnímáte systém SVI coby zdroj podnětů k Vaší práci“** a její vyhodnocení

Na tuto otázku odpovědělo 11 participantů ze 17.

- Vybraná odpověď Tachov – *„Přijem dalších informací“*. Odpověď jednoznačně označuje systém SVI jako zdroj informací. Interpretace této odpovědi je tedy jasná.
- Vybraná odpověď Stříbro – *„Skvěle zpracovaný nástroj k pomoci ohroženého dítěte. Bohužel často se stává, že škola tak úplně nefunguje v zasílání podnětů, příčinou je blízký kontakt s rodiči“*. Zde participant zjevně zaměnil systém ve školách a systém pro hlášení od PČR. Evidentně však školní systém nefunguje, jak by měl, a důvodem je lidský faktor. Participant oceňuje zpracování samotného nástroje, byť jeho aplikace v praxi není dokonalá. Odpověď pro účel této práce je však pouze částečně relevantní.
- Vybraná odpověď Planá – *„Rychlý a efektivní nástroj pro řešení případů. Umožňuje zlepšení komunikace, rychlé, adekvátní a účinné reakce zainteresovaných orgánů“*. Tato odpověď představuje SVI jako funkční

systém. Participant zmiňuje komunikaci, kdy rychlost předávání informací v případě poskytnutí pomoci ohroženým osobám je klíčový faktor.

Ačkoliv majorita odpovědí SVI chválila, našly se 2, které narážely na problém s nečitelností zpráv, případně jejich formátem. Jelikož autor práce se systémem pracuje a hlášení na OSPOD odesílá, považuje tyto odpovědi za důležité, přestože byly uvedeny v jiných dotaznících, nežli v těch, kteréžto jsou prezentovány jako vzorové, vybrané. Je patrné, že v průběhu let, jak byl systém aktualizován, došlo ke změně formátu zasílání zpráv. Dříve OSPOD dostal hlášení přímo, nyní dostává datové zprávy, v nichž je obsažen pouze náhled hlavičky policejního spisu se zběžným popisem situace a vypsány osobami. Toto je nedostačující pro čerpání klíčových informací, PČR a OSPOD by tedy měli společně pracovat na nápravě.

5.2.3 Odpovědi na dotazníkové otázky

Dotazníkové otázky byly vyplněny takřka ode všech participantů, s výjimkou vynechané některé otázky u tří dotazníků. Jeden z dotazníků byl v tomto extrémem, neboť byly vyplněny pouze údaje participanta a jediná dotazníková otázka.

Jak bylo uvedeno v podkapitole 5.1.4 „Zvolené otázky“, otázky č. 6-11 umožňovaly odpovědět „plně souhlasím“, „částečně souhlasím“, „nemohu posoudit/nevím“, „částečně nesouhlasím“, „plně nesouhlasím“. V rámci vyhodnocení otázek bude uvedeno množství odpovědí na konkrétní otázku a celkový trend směřování odpovědí k určitému spektru.

- Otázka „**OSPOD dokáže klientům pomoci**“ a její vyhodnocení

Na otázku odpovědělo 16 participantů ze 17. Plně souhlasili 3, částečně souhlasilo 11, nevěděl nebo se nemohl rozhodnout 1, částečně nesouhlasil 1 a plně nesouhlasil nikdo. Zde je trend odpovědí jednoznačně takový, že pracovníci OSPODU spíše souhlasí s tím, že jsou schopní svým klientům pomoci,

nerozhodné a negativní odpovědi jsou v jasné menšině. Lze říci, že pracovníci a pracovnice OSPODu jsou přesvědčeni o tom, že jejich práce má efekt.

- **Otázka „OSPOD má nástroje účinné kontroly“ a její vyhodnocení**

Na otázku odpovědělo 16 participantů ze 17. Plně souhlasil 1, částečně souhlasili 3, nevěděli nebo se nemohli rozhodnout 2, částečně nesouhlasilo 6 a plně nesouhlasili 4. Ve většině je to tedy negativní trend, čili participanté se většinově domnívají, že nástroje účinné kontroly nemají. Toto koreluje s některými odpověďmi z otevřených otázek, kde byl patrný důraz na nedostatečné nástroje kontroly.

- **Otázka „Spolupráce OSPODu a policie funguje tak, jak má“ a její vyhodnocení**

Na otázku odpovědělo všech 17 participantů. Plně souhlasil 1, částečně souhlasilo 15, nevěděl nebo se nemohl rozhodnout 1, částečně nesouhlasil a plně nesouhlasil nikdo. Trend je tedy jasně pozitivní a majorita participantů spíše souhlasí s tím, že spolupráce obou orgánů moci výkonné funguje.

- **Otázka „Pravomoci OSPODu jsou dostatečné k vykonávání kontroly a pomoci ve vztahu ke klientům“ a její vyhodnocení**

Na otázku odpovědělo 14 participantů ze 17. Nebyl nikdo, kdo by plně souhlasil, částečně souhlasili 2, nevěděli nebo se nemohli rozhodnout 2, částečně nesouhlasilo 10 a plně nesouhlasil nikdo. Trend je jednoznačně negativní, tedy majorita je alespoň částečně přesvědčena, že nemá dostatečné pravomoci při výkonu jejich funkce. Je zde patrná korelace s odpověďmi na otázku „OSPOD má nástroje účinné kontroly“, kdy byl trend taktéž predominantně negativní.

- **Otázka „Přejímání zahraničních metod je přínosné pro fungování OSPODu“ a její vyhodnocení**

Na otázku odpovědělo 14 participantů ze 17. Plně souhlasil 1, částečně souhlasilo 8, nevěděli nebo se nemohli rozhodnout 4, částečně nesouhlasil 1 a plně nesouhlasil nikdo. V tomto případě je trend odpovědí převážně pozitivní, s nadpoloviční většinou kladných odpovědí i v porovnání s celkovým vzorkem participantů. Většina pracovníků OSPODu je tedy přesvědčena, že přejímání některých zahraničních metod má pozitivní přínos, ačkoliv je zřejmé, že o tomto nejsou přesvědčeni plně. Zde se přímo nabízí úvaha nad tím, zda-li se jedná o vliv prováděcích vyhlášek, kterými lze legálně zavádět metody v mezích zákona do praxe, a nebo zda je hlavním faktorem to, že země původu té či oné metody má jiné sociální podmínky, tedy přenositelnost metody na prostředí České republiky nemusí být stoprocentní.

- Otázka „**Systém je nastavený dobře a nepotřebuje změny**“ a její vyhodnocení

Na otázku odpovědělo 16 participantů ze 17. Nebyl nikdo, kdo by s touto otázkou plně souhlasil, částečně souhlasili 3, nevěděl nebo se nemohl rozhodnout 1, částečně nesouhlasilo 7 a plně nesouhlasilo 5. Trend je tedy jednoznačně negativní, majorita je přesvědčena, že změny jsou na místě. Vzhledem k tomu, že struktura praxe se pohybuje v celé škále, je zjevné, že problémy vnímají jak noví pracovníci, tak ti zkušení a toto se přímo promítá do výsledků v rámci výše uvedené otázky.

5.3 Archivace dotazníků

Všechny vyplněné dotazníky byly uloženy v digitální formě a jsou součástí příloh diplomové práce. Originály v papírové podobě byly řádně skartovány tak, aby nemohly být zneužity ze strany třetí osoby.

Závěr

Z právního hlediska je fungování OSPODu jasně dané. Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, vyhlášky ministerstev, ale i mezinárodní smlouvy, jakou je třeba Úmluva o právech dítěte, přesně vymezují pravidla a státní moc se jimi řídí. Samotné fungování pracovníků pak tedy nemůže a nesmí vybočit z nastavených mantinelů. Kontrola i pomoc jsou diktovány zákonem a nemohou se od něj odchýlit. Co to však znamená v praxi?

Pakliže vezmeme v potaz výzkum, provedený ve specifickém okrese Tachov, je zjevné, že systém není nastaven optimálně. Z pohledu pracovníků OSPODu jsou jejich kontrolní pravomoci nedostačující – a to buď nemožností kontrolovat rodiče přímo, nebo zdlouhavostí a složitostí byrokratického procesu. Nedostatek nástrojů, kterak přimět rodiče dětí ke spolupráci, značně limituje možnosti úředníků. Pokud rodiče nechtějí spolupracovat, je těžké je přinutit. Tím spíš, že odebírání dětí je až tou nejkrajnější možností, což je pochopitelné – jedná se o významný zásah do práv jak dětí, tak rodičů, a ne vždy je žádoucí rozdělovat rodiny. Snaha by tedy měla primárně směřovat do nápravy příčin, nikoliv následků.

Vyhodnocení výzkumu

Cílem výzkumu, jak bylo uvedeno v příslušné kapitole, bylo pochopit, kde leží hranice mezi kontrolou a pomocí, jak jí chápou pracovníci a pracovníce OSPODu, jak moc je pro ně tato hranice zřetelná a jak jí vnímají, přičemž je přihlíženo k aspektu spolupráce s Policií České republiky.

Provedený výzkum ukázal, že pracovníci OSPODu jsou si dobře vědomi svých pravomocí a povinností, a v rámci nastavených pravidel se snaží vykonávat svěřené úkoly co nejlépe. A to i přesto, že jsou si vědomi svých limitů, které praxe přináší. Ve vnímání hranice pomoci a kontroly panují individuální rozdíly, ovšem ty bývají často ovlivněné kolektivem, ve kterém se pracovník či pracovníce nachází. Velmi dobře to bylo patrné při porovnávání dotazníků

OSPODu v Tachově a ve Stříbře, kdy ač tato města spadají pod jeden okres a jeden kraj, vzdálenost je mezi nimi pouhých 32 km, tak i přesto mají částečně odlišný přístup k problematice, resp. náhled na ni. I přes odlišnosti je ale zjevné, že každý odbor ve městech, kde byl výzkum prováděn, si je vědom svých mezí a nevybočuje z nich při konání úkolů v rámci agendy sociálně právní ochrany dětí.

V rámci vyhodnocení výzkumu je také nutno uvést, z jakého důvodu byly výsledky dotazníků z Tachova často nevyplněné v sekci otevřených otázek. Autor vyslovuje domněnku, že primární příčinou byl lidský faktor – prosté nepochopení otázek, vzájemná konzultace mezi pracovníky tachovského odboru a následný skupinový konsensus, ve kterém participanté vyjadřují svůj skupinový, negativní postoj k výzkumu samotnému. Tuto domněnku podporuje fakt, že výzkum v Plané a Stříbře žádné takové výsledky nezaznamenal. Dalším podpůrným faktem je skutečnost, že autor práce při provádění výzkumu volil stejný způsob komunikace při všech jednáních s vedoucími pracovníky a byl kladen důraz na to, aby odpovědi byly co nejméně ovlivněné dojmem, který participanté mohli získat při prezentaci výzkumu.

Závěrečná úvaha

Logicky se nabízí téměř řečnická otázka – je možné něco na systému sociálně právní ochrany dětí změnit? Autor práce si dovoluje předložit odpověď, kterážto zní ano, je to možné. Nevyhnutelně však následuje slovo ale. V první řadě je třeba se rozhodnout, zda stát půjde cestou zvyšování pravomocí složek moci výkonné, nebo přesouváním odpovědnosti na rodiče. Dalším faktorem je sociální prostředí. Zde je nutné ovšem vybočit z úzkých mantinelů tohoto tématu a vzít v potaz celospolečenské problémy a úskalí. Pokud stát toleruje zneužívání sociálního systému, kdy toto prostředí nevyhnutelně generuje kriminálně závadové jedince, situace se nezlepší. Jde o to, že špatné prostředí zpravidla nevytváří vzorné členy společnosti³⁹, a tito své vzorce chování předávají svým

³⁹ Viz. např. studie z února 2017 ohledně behaviorálních vzorců dětí, vyrůstajících v chudobě. Viz. <https://www.lse.ac.uk/business/consulting/assets/documents/how-poverty-affects-peoples-decision-making-processes.pdf>

potomkům. Vzniká nekončící spirála chudoby⁴⁰, proti které stát bojuje zvyšováním sociálních dávek⁴¹, tím však pouze umocňuje již tak škodlivé následky přebujelého sociálního státu. Zde si autor dovoluje podotknout, že aktuální trend je podporovat sociální dávky, čemuž se podrobují i aktuální sociologické studie, kteréžto tvrdí, že efekt vyplácení peněz sociálně slabým je pozitivní⁴², a to i přesto, že v praxi toto tvrzení neobstojí. V takovém prostředí a podmínkách je pak nemožné zavádět opatření, která by skutečně zlepšovala stav věcí.

Dalším faktorem, který nemilosrdně narušuje sociální vazby, tedy i rodiny, jsou drogy. Omamné a psychotropní látky radikálně mění chování členů rodiny a ti pak pochopitelně narušují její fungování. Zde pak nezáleží na tom, v jaké sociální vrstvě se rodina nachází, ačkoliv je pravdou, že sociálně slabé rodiny mají větší šanci, že s tímto fenoménem přijdou do styku. U majetnějších rodin je navíc vyšší šance, že krizi ustojí a tím pádem nedojde k tolika negativním jevům. OSPOD má také jednodušší práci, pokud je rodina vzdělanější a majetnější, a to primárně proto, že takoví lidé lépe chápou a přijímají snahu nechat si pomoci.

Majoritní zlepšení situace by tedy přineslo vymýcení drog. Bohužel toto je v současných podmínkách nemožné, a to jak z důvodu jejich normalizace⁴³, tak i proto, že PČR má pouze omezené možnosti⁴⁴ boje s drogovou kriminalitou. Z případových studií pak bylo možno vidět, že drogy figurují jako jedna z hlavních příčin, kdy policie zasílá podnět OSPODu ve formě SVI. V rámci

⁴⁰ Viz. studie z roku 2014 ohledně dětí, které vyrůstají v chudobě. Tyto mají mnohem vyšší šanci, že zůstanou v chudém prostředí a nevymaní se z nevýhodných podmínek. Viz. <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/65766/2000369-Child-Poverty-and-Adult-Success.pdf>

⁴¹ Viz. studie z roku 1993. V této studii autoři práce provedli časosběrnou analýzu a vyhodnotili data, kdy tyto ukazují, že čím déle a více peněz je vypláceno sociálně slabým, tím hůře se ti dostávají z chudoby. Viz. <https://www.jstor.org/stable/30025639>

⁴² Např. studie z roku 2017 publikovaná na stránkách Světové banky kolektivem autorů tvrdí, že podpora nízkopříjmových skupin sociálními dávkami nemá negativní efekt. Viz. <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1093/wbro/lkx002>

⁴³ Článek internetového deníku e15 ze 16.04.2023 pojednává o snaze legalizovat marihuanu. Viz. <https://www.e15.cz/domaci/cesko-se-chysta-na-legalizaci-marihuany-stat-z-ni-vytriska-miliardy-1397672>

⁴⁴ Výroční zpráva Národní protidrogové centrály při PČR ze dne 26.06.2023, která pojednává o aktuálních trendech v drogové kriminalitě. Viz. <https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zprava-narodni-protidrogove-centraly-za-rok-2022.aspx>

kontaktu s pracovníky OSPODu během studie tito autorovi práce také sdělili, že problémy v rodinách, způsobené omamnými a psychotropními látkami, jsou na vzestupu. Alkoholismus dle jejich vyjádření mizí a je nahrazován drogovými závislostmi, a to jak u rodičů, tak i dětí. Autor práce byl navíc osobně přítomen testu šestiletého dítěte na přítomnost drog, jelikož tento vdechl „prášek z pytlíku“, který měl jeho otec na ubytovně volně položený. Test byl pozitivní na pervitin. Tato skutečnost je zmíněna v závěru i proto, že vliv drog nebyl tématem této práce, avšak je to fenomén natolik závažný, že je nutno jej zmínit. O vlivu drog a doprovodných jevů s nimi souvisejících na policejní práci a činnost OSPODu tedy nelze pochybovat.

Pakliže by se eliminovaly příčiny, OSPOD by pravděpodobně nečelil tolika potížím při vykonávání kontroly v rodinách klientů. Ubylo by konfliktních situací, a to by logicky vedlo k tomu, že též následná pomoc ze strany sociálních pracovníků by byla účinnější.

V rámci závěrečné úvahy je dobré si položit otázku, zda cesta navyšování pravomocí orgánů státní moci je správnou cestou. Ačkoliv určitá posílení pravomocí jsou zjevně namístě, viz. výzkumem potvrzený problém nemožnosti testovat klienty na přítomnost omamných a psychotropních látek, jakož i alkoholu, nadměrné posílení by mohlo být spíše kontraproduktivní. Jednoznačným odstrašujícím příkladem je Barnevernet⁴⁵, norská obdoba českého OSPODu. Často kontroverzní praktiky této organizace jsou důkazem, že přílišná koncentrace pravomocí má zcela zjevně negativní dopad na fungování a důvěryhodnost organizace. Tomuto scénáři je tedy se nutné v českých podmínkách zdaleka vyhnout.

Posledním bodem je pak samotný právní rámec kontroly v českém právu ve vztahu k sociálně právní ochraně dětí. Jak bylo uvedeno v kapitole 2, kontrolní pravomoci jsou nejednoznačně formulovány a kontrolní funkce není řádně definována, což z praktického hlediska vytváří šedou zónu práva, ve které

⁴⁵ Barnevernet – norská organizace, mající na starosti agendu sociálních služeb pro děti. Organizace je známá tím, že při jakémkoliv náznaku potíží v rodině odebírá rodičům děti. České veřejnosti vešel Barnevernet ve známost primárně díky kauze rodiny Michálových. Samotná instituce funguje od roku 1992. Viz. <https://www.bufdir.no/en/child-welfare-services/>

není jasně daný jednoznačný výklad. Že se jedná o problém skutečný dokazují i dotazníkovým šetřením zjištěné odpovědi, jmenovitě ty z MěÚ Tachov.

Autor práce se domnívá, že jasné vymezení by velmi pomohlo pracovníkům OSPODu při plnění úkolů jim daných dikcí zákona. Instituce by jednoznačně získala silnější právní postavení a tím pádem větší váhu při působení na klienty, kteří, pokud jsou ze specifických sociálních podmínek, velmi často snahu úřadu okázale ignorují.

Zde si autor práce dovoluje poznamenat, že vliv OSPODu na udělování/odebírání sociálních dávek by byl též žádoucí, ovšem toto téma již není o kontrole, případně pomoci, ale o represii, což není ideou této práce. Vliv na kooperaci klientů by ale byl neoddiskutovatelný.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Seznam použité literatury:

1. JANEBOVÁ, Radka. *Kdy je legitimní vykonávat v sociální práci kontrolu*. Fórum sociální normy, 2017. Otevřený přístup, bez ISBN.
2. KOLÁČKOVÁ, Jana. *Příručka praxe sociální práce*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021. ISBN 978-80-7421-240-6
3. *Úplné znění – Správní řád, Přestupky, Soudní řád správní*. Ostrava-Hrabůvka: Sagit, 2019. ISBN 978-80-7488-370-5
4. *Úplné znění – trestní předpisy*. Ostrava. Sagit a.s., 2019. ISBN 978-80-7488-322-4
5. *Úplné znění – Ústava ČR, Listina základních práv a svobod*. Ostrava. Sagit a.s., 2018. ISBN 978-80-7488-289-0
6. ZAJACOVÁ, Melanie. *Sociální práce na obecním úřadu*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022. ISBN 978-80-7421-252-9
7. ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4

Seznam použitých webových stránek a elektronických zdrojů:

1. *Archiv informací k SVI (05.10.2010)* [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/archiv-informaci-k-svi.aspx>
2. *Cochemská praxe (2020)* [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <http://www.cochem.pro/>
3. *Česko se chystá na legalizaci marihuany, stát z ní vytříská miliardy (16.04.2023)* [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/cesko-se-chysta-na-legalizaci-marihuany-stat-z-ni-vytriska-miliardy-1397672>
4. *Debunking the Stereotype of the Lazy Welfare Recipient: Evidence from Cash Transfer Programs (srpen 2017)* [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1093/wbro/lkx002>

5. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR* (13.12.2022) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.socialnipracovnici.cz/file-share>
6. *European arrest warrant* (20.07.2023) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/90/CS/european_arrest_warrant?clang=en
7. *Evidence trestního řízení* (03.04.2023) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Evidence_trestn%C3%ADho_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD
8. *Forezní sociální práce* (prosinec 2022) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/179301/130350918.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. *Gender differences and similarities in work preferences: Results from a factorial survey experiment* (29.11.2021) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00016993211060241>
10. *How poverty affects people's decision-making processes* (únor 2017) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.lse.ac.uk/business/consulting/assets/documents/how-poverty-affects-peoples-decision-making-processes.pdf>
11. *Child Poverty and Adult Success* (září 2015) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/65766/2000369-Child-Poverty-and-Adult-Success.pdf>
12. *Impact of Divorce on Child's Emotional Development* (listopad 2022) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://ijrpr.com/uploads/V3ISSUE11/IJRPR7700.pdf>
13. *Konec trestání dětí. Zákon má rodiče motivovat, aby si pohlavek rozmysleli* (31.03.2023) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/trestani-deti/r~cafcf77cce3d11edba63ac1f6b220ee8/>

14. *Kurz: Pěstounská péče na přechodnou dobu z pohledu pěstouna* (2022) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.mojekvalifikace.cz/pestounska-pece-na-prechodnou-dobu-z-pohledu-pestouna/>
15. *Kvalitativní výzkum* (2019) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html
16. *Kvantitativní výzkum* (2019) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/07-quantitativni.html
17. *Ministerstvo práce a sociálních věcí - Statistiky* (04.04.2023) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>
18. *Návrh novely: Fungování kojeneckých ústavů by se mohlo prodloužit o dva roky* (28.03.2023) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2344938>
19. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR)* (04.03.2021) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.uoou.cz/obecne-narizeni-o-ochrane-osobnich-udaju-gdpr/ds-3938/p1=3938>
20. *Parenting Warmth and Strictness across Three Generations: Parenting Styles and Psychosocial Adjustment* (15.10.2020) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7602436/>
21. *Policisté dostali nový přístroj* (2010) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/policiste-dostali-novy-pristroj.aspx>
22. *Přístroje k detekci návykových látek* (02.01.2014) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pristroje-k-detekci-navykovych-latek.aspx>

23. *Pervitin* (22.04.2022) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.wikiskripta.eu/w/Pervitin>
24. *Právní řád musí být přehledný. Ministerstvo vnitra navrhuje zrušit několik tisíc zbytečných zákonů a vyhlášek* (25.07.2022) [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/pravni-rad-musi-byt-prehledny-ministerstvo-vnitra-navrhuje-zrusit-nekolik-tisic-zbytecnych-zakonu-a-vyhlasek.aspx>
25. *Romské děti tvoří téměř polovinu populace v kojeneckých ústavech. Příští rok se mají zrušit* (15.07.2023) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/domaci/romske-deti-tvori-temer-polovinu-populace-v-kojeneckych-ustavech-pristi-rok-se-maji-zrusit.epa5qluj>
26. *Rozloha území ČR podle okresů, počet obyvatel, hustota obyvatelstva na 1 km² a počet obcí k 31. 12. 2002* (31.12.2002) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551367/3201030201.pdf/0fd4dc01-c004-4aa4-995a-40f0c3190937?version=1.1>
27. *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte* (06.02.1991) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>
28. *The Norwegian Child Welfare Services (barnevernet)* (2023) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.bufdir.no/en/child-welfare-services/>
29. *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.* (01.06.2013) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1#cl2>
30. *Výroční zpráva Národní protidrogové centrály za rok 2022* (26.06.2023) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zprava-narodni-protidrogove-centraly-za-rok-2022.aspx>
31. *Vývoj obyvatelstva České republiky* (03.10.2022) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/13006922.pdf/bf3973c1-e8d6-44b7-be20-bbef7a56cf90?version=1.3>

32. *Welfare as a Cause of Poverty: A Time Series Analysis* (1993) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/30025639>
33. *Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník* (01.01.2014) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>
34. *Zákon č. 65/2017 Sb. O ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek* (31.05.2017) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-65>
35. *Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině.* (01.04.1964 – 01.01.2014) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>
36. *Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí* (01.04.2000) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
37. *Zákon č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže* (01.01.2004) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>
38. *Zákon č. 106/1999 Sb. O svobodném přístupu k informacím* (01.01.2000) [online]. [cit. 18.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>
39. *Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník* (01.01.2010) [online]. [cit. 21.08.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Seznam použitých zkratk

Č.j. – číslo jednací

ČR – Česká republika

DP – donucovací prostředky

ETR – evidence trestního řízení

KÚ – kojenecký ústav

MěÚ – městský úřad

MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky

OOP – obvodní oddělení policie

OPL – omamné a psychotropní látky

OSPOD – Odbor sociálně právní ochrany dětí

PČR – Policie České republiky

SVI – Systém včasné intervence

TL – tísňová linka

Ust. – ustanovení

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

Seznam příloh

1. 2x DVD
2. Digitalizované dotazníky – 17 ks (archivováno na DVD)
3. JANEBOVÁ, Radka. *Kdy je legitimní vykonávat v sociální práci kontrolu*. Fórum sociální normy, 2017. Otevřený přístup, bez ISBN. – soubor ve formátu *.pdf (archivováno na DVD)